

# VÅRE ROVDYR

NR. 2/2024 / ÅRGANG 38

FORENINGEN VÅRE ROVDYRS TIDSSKRIFT



KONGEØRNA SOM "ANGREP"

ETTER NATURKRISEMØTET I  
MONTREAL: HVA NÅ, NORGE?

VÅR STØRSTE UGLE ER I TRØBBEL





**Forside:**  
Foto:  
Roger Brendhagen.



**Bakside:**  
Foto:  
Marianne Mikalsen.

## VÅRE ROVDYR

**Utgis av**  
Foreningen Våre Rovdyr

**Adresse**  
Foreningen Våre Rovdyr  
Postboks 195  
2151 Årnes

**Ansvarlig utgiver**  
Foreningen Våre Rovdyrs styre

**Ansvarlig redaktør**  
Alette Sandvik  
as@fvr.no

**Øvrige redaksjonsmedlemmer**  
Ingvild Elise Ihle  
ii@fvr.no

Morten Ree  
mr@fvr.no

**Sats & layout**  
Marius Sjøli

**Trykk**  
Skipnes AS  
Heimdal

**Internett**  
www.rovdyrene.no

ISSN 0801-4728



## INNHOLD

|                                                                                                                 |         |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------|
| LEDER .....                                                                                                     | SIDE 39 |
| KONGEØRNA SOM «ANGREP» .....                                                                                    | SIDE 40 |
| VÅR STØRSTE UGLE ER I TRØBBEL.....                                                                              | SIDE 46 |
| OMFANGET AV SKADESKYTING AV STORE ROVDYR TILSIER BEHOV FOR STRENGERE SKYTEPRØVE FOR KVOTE- OG LISENSJEGERE..... | SIDE 50 |
| ETTER NATURKRISEMØTET I MONTREAL: HVA NÅ, NORGE? .....                                                          | SIDE 58 |
| FLERE ULVEKULL FØDT I DANMARK ENN I NORGE I 2024? .....                                                         | SIDE 62 |
| ROVDYRNYTT FRA SVERIGE .....                                                                                    | SIDE 63 |
| ULVEJAKT VINTEREN 2025.....                                                                                     | SIDE 64 |
| ØSTMARKAULVENES LEVEOMRÅDE TRUES AV OMSØKT OG MEGET OMSTRIDT VEIANLEGG I HJERTET AV SKOGEN .....                | SIDE 66 |
| STORE DYRELIDELSER MED FELLEFGANGST I NORSK NATUR .....                                                         | SIDE 70 |
| SPENNENDE ULVETURER I ØSTMARKA MED FORNØYDE MEDLEMMER .....                                                     | SIDE 72 |
| NYE BØKER OM ROVDYR FOR HELE FAMILIEN .....                                                                     | SIDE 75 |
| SKUDDPREMIER TILHØRER EN ANNEN TID – NÅ MÅ REGJERINGEN SKROTE ORDNINGEN .....                                   | SIDE 76 |
| ROVDYRGLEDER: MINDRETALLETS TYRANNI .....                                                                       | SIDE 78 |
| HUBROENS SIDE FOR DE YNGRE .....                                                                                | SIDE 85 |



40

KONGEØRNA SOM «ANGREP»  
- OM FEILTOLKNINGER OG  
FORUTSIGBARE REAKSJONER



46

VÅR STØRSTE UGLE ER I TRØBBEL



50

OMFANGET AV SKADESKYTING AV  
STORE ROVDYR TILSIER BEHOV  
FOR STRENGERE SKYTEPRØVE  
FOR KVOTE- OG LISENSJEGERE



58

ETTER NATURKRISEMØTET I MONTREAL:  
HVA NÅ, NORGE?

## LEDER

# FOR Å BEVARE NATUREN MÅ VI BEVARE NATUREN

Å pakke tursekken med kart, termos og godbiter, snøre på fjellsko og ta med terrier'n min til Østmarka før resten av verden har stått opp. Feste kobbelet til magebeltet rundt livet og bare traske rett inn i ulveskauen er 100% livskvalitet!

Når er det vi skal begynne å ivareta ulvene og de andre store rovdyra på bærekraftig vis og gjøre tiltak for å motvirke naturkrisen? Når skal vi respektere og ta forskningen, kunnskapen og fakta skikkelig i bruk i rovdyrforvaltningen? Når skal media bli seriøse i sine omtaler av de store rovdyra? Når skal Norge komme seg opp til å kunne sammenlikne seg med land det er naturlig å gjøre dette med når det kommer til å ta vare på naturen og de som bor der?

Verdens dyrebestander fortsetter å synke i alarmerende fart. Årets «Living planet report» fra WWF forteller og forskrekker oss med tallet 73% i gjennomsnittlig nedgang de siste 50 årene, 34% på vårt eget kontinent. Så vel-fungerende økosystemer som mulig er essensielt for oss alle sammen, også i vår hjemlige natur. En natur med levedyktige og livskraftige bestander av ulike arter, inkludert de store rovdyra som immunforsvar og renovatører, er noe vi virkelig må kjempe for framover. Ikke bare grunnet økosystemet og relevante funksjoner, men selvsagt også for hvert individs rett til å leve og til å ha mulighet for å fungere i relevante leveområder. Hver ulv, hver bjørn, hver jerv, hver gaupe og hver kongeørn har livets rett og fortjener vår innsats. Vi er jo også mange som har stor glede av å ferdes i naturen og vite at de er der ute, og dermed bidrar de til god folkehelse.

Nå er det færre og færre store rovdyr igjen der ute i antroposen («menneskets tidsalder»). Regjeringens korstog mot dem fungerer dessverre etter ambisjonene (Hurdal, statsbudsjettet, handlingsplanen for naturmangfold, haglende lisensfelling med mer), og kombinert med en politikk som ser bort ifra relevante fagfolks essensielle forskning, rapporter og innspill, stadig pågående ulovlig jakt og nedbygging av arealer får dyra dårligere kår for hver passerende uke. Ulvene ligger begravet i jakta. Fakta er at lovlig og ulovlig jakt er den største trusselen for ulv i Norge. I Dalarna i Sverige er lisensjakta avlyst fordi så mange

ulver har forsvunnet. Det er i dette länet den genetisk viktige hannen som ble flyttet fra Dovre skal ha slått seg ned med ei tisper – og man har indikasjoner på at han nå kan være borte. Som om ikke denne utviklingen er nok, foreslår den svenske regjeringen å senke tallet for «gynnsam bevarandestatus» fra 300 til 175. Stikk i stridd med relevant forskning, og de ignorerer EUs arts- og habitatsdirektiv. Vi får se hva utviklingen blir, men innavlsmessig for den sør-skandinaviske stammen er dette forkastelig.

Befolkningen må få vite. Befolkningen må få fakta og kunnskap om hvordan politikerne og media fører en aktiv kamp mot de fem store, og ikke minst: hvorfor de gjør det. Næringsinteresser, personlig hobby som jakt og klikk-agn er ofte drivende motiver. Slik kan det ikke være! Vi kan ikke ivareta og bevare naturen uten å ivareta og bevare naturen. Så enkelt som det.

Det nødvendig med gode pusterom. Slike som oppbyggelige foredrag og turer i skog og mark. I dette nummeret kan du lese litt om medlemsturer og andre gleder, og vi kan røpe at det blir flotte turer og foredrag i 2025 også. Du? Hva med å avlegge vår flotte og nyoppussede skogstue Haugen et besøk?

Naturen kan du påvirke i langt større grad enn klimaet! Du kan gjøre din innsats for å redde natur, om det er å kjempe for rovdyra, plante for insektene i hagen eller på balkongen, slåss mot landbasert vindkraftindustri eller flatehogst av naturskog.

Takk for at du leste, er medlem og aller mest for engasjementet ditt. Håper å se deg på et arrangement eller flere.

Hilsen, Marianne



Marianne Mikalsen, styreleder.



# KONGEØRNA SOM «ANGREP»

– OM FEILTOLKNINGER OG FORUTSIGBARE REAKSJONER

AV ARNE NÆVRA. FOTO: SVEIN ROGER IVARSEN

*«Ørn angrep barn, måtte slåss for å få den til å slippe». Dette var overskrifta i NRKs oppslag den 8. september, dagen etter at ei ung kongeørn «angrep» ei jente som ikke var fylt to år ennå. Alle vi som leste dette, fikk jo hakeslipp og tenkte at hva i all verden er dette for noe? Det kunne jo ikke stemme at ei vill kongeørn gikk til angrep på et menneske på denne måten!*



Arne Nævra (f. 1953) er naturfotograf, forfatter og filmprodusent med utallige naturprogrammer for NRK bak seg, men har også jobbet for BBC og andre internasjonale TV-selskaper. Han har biologisk bakgrunn fra Universitetet i Oslo, og i filmene har han særlig vært opptatt av dyreatferd, og de seinere år mer og mer naturvern. I perioden 2017 - 2021 var han stortingsrepresentant, innvalgt for SV fra Buskerud. Han er aktuell med en ny bok «Naturen og oss» på Humanist forlag, der han skildrer både naturglede og natursorg. Blant annet tar han bladet fra munnen om deler av norsk natur- og viltforvaltning.

Foto: Roger Brendhagen



Så strømmet det etter hvert inn den ene rapporten etter den andre om «angrep» fra kongeørn, og det hadde skjedd på mange forskjellige steder. Det kom inn meldinger fra Vang, Lom, Dovre og Holtålen. En stor geografisk spredning, og alt hadde skjedd i løpet av 4-5 dager. Hvordan var dette mulig?

Så begynte flere av oss å se et mønster: bilder, videoer og beskrivelser tyda alle på at det var ei ung kongeørn, altså en unge som var født i vår. Så begynte fuglefolk å spørre seg om det kunne være samme individ, som faktisk hadde forflytta seg så langt – fra sted til sted – så raskt. Vi kjenner jo til at unge kongeørner kan vandre langt, men det skjer jo slett ikke før de har gjort seg uavhengige av foreldrene. De følger jo gjerne ungene langt utover året. Flere av oss fikk mistanken om at dette måtte være en kongeørnunge som hadde blitt oppfostra av et menneske og hadde blitt vant til å få mat av ham eller henne.

Da jeg fikk høre om et liknende tilfelle som hadde skjedd for flere år siden, av en svært pålitelig person, nemlig konservator Finn Audun Grøndahl ved Randsfjordmuseene, gikk jeg ut i sosiale medier med en post om at denne kongeørnatferden måtte skyldes et individ som var føret opp av et menneske. Det ble en fantastisk positiv reaksjon fra de fleste og innlegget ble delt av 1200 personer. Dette skyldtes nok særlig at mange følte at denne forklaringa var en lettelse. For det hadde skjedd noe helt forutsigbart rett etter «ørneangrepene». Nemlig at ørnehatere straks kom på banen. Ikke minst markerte senterungdommens leder seg i en debatt på NRK der han krevde lisensjakt på ørn. Dette handler om fremtiden til beitenæringen, og tryggheten til folk, sa Hanssen-Seppola under sendinga.

I dette innlegget mitt på Facebook den 11.9, skreiv jeg følgende: – Den har vært vant til å få mat av et menneske. Har den rømt? Har den blitt sluppet langt vekk fra "oppdretter" fordi den ble for brysom? Uansett, videoene viser ganske klart at denne ungørna kommer for å få mat. Den er vandt til å lande rett ved eller på skulderen/armen til eieren for å få mat. På minst en av videoene hørtas også tiggelyder. Ikke rart folk syns de blir angrepet av ørna. De klørne vil også lage store merker og hull i huden om den prøver å klamre seg fast til skuldra eller armen.

Det stakkars barnet fikk noen stygge skrammer av kongeørnas klør, og familien fikk sjølsagt en forferdelig opplevelse. Noen av de andre nærmøtene med ørna, ved de andre hendelsene, var nok heller ikke særlig hyggelige. Den unge ørna ble drept etter den siste hendelsen med det lille

barnet, og det kom aldri nye meldinger om «angrep» av ørn. Alle de andre tilfellene, fra 13 lokaliteter, hadde nemlig skjedd tidligere. «Angrepet» på barnet, ble dens siste.

Det er spesielt ørneeksperten Alv Ottar Folkestad som systematisk har satt sammen alle meldingene og som i detalj har studert fjærdrakta på ørnene som har blitt avbilda i disse hendelsene. Han fant klare «fingerprints», detaljer som avslørte at det dreide seg om samme individ.

I posten på Facebook der jeg fortalte om en gammel historie om oppfostring av ørneunger og seinere utsetting, ville jeg ikke oppgi hvem det var som sto bak. Vedkommende var også død for femten år siden. Men etter å ha snakka med sønnen og fått tillatelse, kunne jeg gå ut med navnet. Det var den kjente naturfotografen og forfatteren Nils Viker fra Hønefoss som sammen med den like kjente villmarksforfatteren og kåsøren Edvard Elsrud fra Hedalen i Sør-Aurdal som tok inn to kongeørnunger fra en sidedal til Østerdalen på forsommeren 1961. Lokale bønder ville avlive dem, siden dette var før fredning av ørn i 1968. De to herrer ville på et vis redde disse ungene og sette dem ut i Vikersfjellet der det ikke hadde vært kongeørn på lange tider. Mellomstasjonen var hos den kjente bjørneegeren Ola Maribo. Der i Vikersfjell i Ådalen ble de fora opp i fangenskap (i et stort minkbur), og så ble de sluppet da de var flygedyktige. De fløy ut og satte seg i tretoppene i den flotte fjellskogen. Alt tegnet bra. Men etter få uker kom altså tilbakeslaget. Atferden med å fly mot folk og delvis lande på/ved dem gjorde at Nils Viker så noen annen utvei enn å avlive begge to.

Jeg har faktisk fått overlevert historien nedskrevet av Nils sjøl i et upublisert notat han kalte «Dramatisk ørneslipp» av sønnen Bjørn Viker. Siden dette er viktig for ettertida, med tanke på liknende historier, gjengir jeg dette notatet i sin helhet her. Dessverre mangler notatet dato:

Det er ikke bare det mislykkete bjørneslippet om Pekka og Liisa i 1952 (to bjørnunger, min merknad) som jeg har vært på. Det skjedde også noe lignende i forbindelse med et forsøk på utsetting av kongeørnunger 1961.

Tidligere var det en fast stamme av kongeørn i Vikersfjellraktene. Den siste ørna ble skutt omkring 1930. Jeg hadde i lengre tid grublet litt over om det var mulig å få en ny kongeørnstamme til å etablere seg i Vikersfjellraktene.

I 1961 mottok jeg en melding med opplys-



ning om at det var et kongeørnreir med to unger i et dalføre på Østlandet hvor bestanden av kongeørn var uønsket stor. Da øynet jeg en mulighet for å flytte disse kongeørnunge til Vikersfjellraktene, og bestemte meg for å gjøre et forsøk.

Med på turen for å hente ørnungene var den kjente villmarksforfatteren Edvard Elsrud fra Hedalen. Reiret lå på ei berghyll oppunder tregrensen. Ungene var på dette tidspunkt store, men ikke større enn at vi fikk plassert en dem i hver vår store ryggsekk.

Nedstigningen fra reiret foregikk i et bratt og ulendt terreng. En stri tårn før vi nådde fram til bilen som sto parkert et stykke unna. Der startet den videre ferden med kongeørnunge på vei til Vikersfjellraktene i Ådal, hvor de skulle "mellomlande"

på vei opp til Vikersfjell hvor de skulle slippes ut i det fri. Vi nådde fram uten problemer til kontaktmannen, den kjente bjørn- og elgjeger Ola Maribo, som avtalt. Han drev oppdrett av pelsdyr i Vikersfjell, og hadde dermed også erfaring med behandling av dyr.

Han bodde utenfor allfarvei på et lite gårdsbruk. Nå hadde han ledig et par ekstra store bur i utkanten av burplassen, som var omgitt av skog og litt unna bolighuset. Det ville ta ca. tre uker før de ble flygedyktige. Her kunne ørneungene vokse videre i skjul. Det ble plassert en unge i hvert sitt bur. Store nok til at ungene kunne flakse med vingene og trene. Dette foretagende måtte foregå i absolutt taushet. Alt måtte være hemmelig, for det var langt fra alle som var like begeistret for kongeørnen. Etter deres



mening gjorde den for store inngrep i bestanden av jaktbart vilt.

Maribo skulle overta pleien av ungene. I fryseren hadde jeg rikelig med ryer etter et par år med vellykket jakt. Kosten ble for en stor del ryer, men også fisk. Den hentet han ved hjelp av garnfiske i Spe-rillen. Da ungene var blitt flygedyktige og kunne slippes ut i det fri på Vikersfjell, ble det først et kort gjesteopphold på vår hytte Bjønnebu, som ligger i nærheten, mens vi ventet på fint vær. De ble plassert i båthuset hvor det var plass nok til trening med de svære vingene.

Da dagen kom for slippet på Vikersfjell, ble min eldste sønn Bjørn med, som medhjelper.

På en stor stein ved et lite tjern på Knatten, plasserte vi først den ene av ørnene. Deretter la vi ei rype foran den, som mat, og slapp grepet på ørna, som da ble fri. Lynraskt og grådig hogg den tak i rypa med klørne, og tok til ribbe fuglen. Men ble snart lei. Flakset ned fra steinen i retning stupet mot fjellia under, og hoppet ut i frihet!. Den landet i ei stor furu nede i lia. Den første vinglete flukten var gjennomført. Det samme skjedde med den andre ungen. Et spennende villmarksliv lå nå foran dem begge. Ville en ny stamme av kongeørn etablere seg i Vikersfjelltraktene, som var målet. Ville det lykkes?

I forbindelse med ørneslippet ferierte hele familien på Bjønnebu, så vi kunne holde oss orientert i hva som skjedde. Vikerssetra, som ligger i nærheten av Bjønnebu, var i drift på denne tiden. Da vi ikke hadde sett eller hørt noe til ørnene på en uke, gikk jeg en tur ned til setra for å orientere meg. Skjedde det noe spesielt i traktene, visste seterfolket det. Der traff jeg først to tømmerhoggere, som jeg kjente veldig godt, Anders Haugen og Kristian Bråten fra Vikergrenda. De fortalte i en meget opprømt stemning at de hadde hatt en unik opplevelse i hogstfeltet sitt oppe i fjellia. To kongeørner hadde svevd over dem i lav høyde flere ganger. De var kjempedigre, sa de. Dette var oppløftende.

Men seterfolket hadde en annen versjon og berette. De fortalte at noen turister var blitt angrepet av to kongeørner oppe i tregrensen. De hadde fløyet rett på dem så de måtte slå med armene for å forsvare seg. Turistene våget ikke å gå lengre og retumerte til Vikerskoia nær Vikerssetra, hvor de bodde. Da forsto jeg at noe hadde gått galt, og som måtte undersøkes næyere. Da jeg kom tilbake til Bjønnebu, fikk jeg

med min yngste sønn Gunnar, og dro opp i lia under Knatten hvor de var sluppet i et forsk på å løse gåten. Da vi nærmet oss tregrensen, fikk vi vår første føling med ørnene. De viste så stor aggressivitet at vi måtte søke dekning i tettere skog, og forsto, da at ørnene måtte avlives snarest, før noe alvorlig kunne skje.

Vi gikk ned til hytta og hentet gevær og dro tilbake. Jeg bevæpnet både med stakk og gevær. På et lite platå i lia under Knatten fikk jeg som gikk først, se ei ørn sitte omkring tretti meter foran meg. I samme øyeblikk som den så meg, angrep den direkte som skutt ut fra noe. Instinkti-tivt spratt jeg til side. Slo med stakken i selvforsvar og traff ørna i nakken. Den døde momentant. Gunnar som kom like bak meg, spurte forundret om hva som skjedde.



Men hvor var den andre? Vi hadde gått bare ti til femten meter før den som "lyn fra klar himmel" styrtet rett mot oss. Vi fikk begge kastet oss til side. I en fart fikk jeg geværet i stilling og rettet mot øma, som landet på bakken foran oss. Dermed var begge ørnene uskadeliggjort.

Da var det dessverre bare å slå fast at drømmen om å få en ny bestand av kongeørn i Vikersfjelltraktene, trass i alle gode forsøk, var mislykket i likhet med bjørneslippet i Skrimtraktene. Det var ikke to stolte jegere som min kone møtte da vi kom tilbake til Bjønnebu. Det var ikke slik det skulle ende.

Jeg sendte begge ørnene til viltkonsulent Arne Belsaas i Trondheim for nærmere undersøkelse. Resultat var inntørket mageinnhold.

Den unormale oppførselen var sult. De hadde ikke lært å ta til seg næring på egen hånd. Hele livet var de blitt matet av andre. De siste tre ukene av mennesker.

For ungene betydde mennesker mat. De hadde ikke seg lært jaktens finesser.

Som om dette ikke var nok, mottok jeg også en historie fra den kjente svenske biologen og rovdryrforskeren Anders Bjärvall etter denne hendelsen i Norge. Han forteller om en liknende sak i Sverige, og kan dele den med hans tillatelse:

Den svenska motsvarande historien ägde rum runt 1960 och jag råkade ta del av delar av den. Jag låter bli att nämna namnet, men en svensk fotograf m.m. köpte en kungsörn. Han ville ha den både för att fotografera och filma. Den köptes från Spanien och jag var med när köparen på Bromma flygplats hämtade lådan som fågeln levererades i. Han döpte den till Pedro.

Lådan hade måtten 30x30x60 cm och när vi fick ut den tvivlade vi på att den skulle kunna innehålla en levande kungsörn. Han skulle köra den till en plats nere i Södermanland där en tom voljär stod och väntade, men vi tyckte att vi måste kika innan vi kom fram. Så vi stannade på en tom parkeringsficka på stora vägen från Stockholm och lossade försiktigt på en bräda på lådans ovansida. Och då stack mycket riktigt en kungsörn ut huvudet.

Fården gick vidare och lådan ställdes in i voljären. När vi då tog bort fler brädor från locket hände ett par saker nästan samtidigt. Först kom en väldig vinge upp

**Den unormale oppførselen var sult. De hadde ikke lært å ta til seg næring på egen hånd. Hele livet var de blitt matet av andre. De siste tre ukene av mennesker.**

ur lådan, nästan som anden ur flaskan. Köparen, som antog att örnen var hungrig, hade med sig en köttbit i handen och efter vingen kom örnens ena fot blixtsnabbt mot köttbiten. Jag minns inte om foten fick tag i köttbiten men örnens ena klo gick rakt in i handen på köparen. Det blev ett väldigt blodflöde innan vi fick ordning på det hela.

Sedan hade han nog örnen under något år. Jag såg den flera gånger i voljären, men var aldrig med när ägaren fotograferade eller filmade. Men sedan en vinter släpptes örnen ut i Dalarna och då dröjde det inte länge innan den kom flygande och "angrep" en skidåkare. Det blev stora artiklar i tidningarna som jag tyvärr inte har kvar. Jag slängde alla tidningsklipp för några år sedan men vill man veta mer kan man nog söka i arkiv. Och jag minns inte heller något annat än att örnen avlivades.

Det vi kanskje endelig kan lære av disse historiene, er at slik mennesketilvending av kongeørn og seinere utsetting slett ikke er av det gode. Men dette må ikke forveksles med innsamling og utsetting av ørn til nye steder, der det er gjort på en kyndig måte. Dvs. uten nær kontakt med mennesker (habituering). Det er jo restaurering og gjenetablering av bestander og er en helt annen skål.

Dessuten bør de som var raskest i avtrekkeren lære at det er dumt å gå ut for tidlig med konklusjoner og så tydelig vise sin kunnskapsløshet og/eller hat mot rovdyr eller rovfugl, før alle fakta er kommet på bordet.

Så får jeg, på vegne av den skandinaviske naturfotografstand, be om unnskyldning for disse to gamle historiene, sjøl om det er lenge siden og sikkert gjort i god tro.





Foto:

# VÅR STØRSTE UGLE ER I TRØBBEL

AV MORTEN HELBERG, BIRDLIFE NORGE. FOTO: KJARTAN TRANA

*Hubro Bubo bubo er vår største ugle. I dag er hubroen utbredt over hele landet, men svært fåtallig i Troms og Finnmark. Hubroen var en av de artene som det i tidligere tider var skuddpremie på, og det var en kraftig tilbakegang av bestanden i hele landet siden første halvdel av 1900-tallet.*

Hubroen er i dag sterkt truet (EN) på den siste rødlista fra 2021, og nyeste nasjonale bestandsestimat er fra 2015 på 451-681 par. BirdLife kommer med en rapport med nye bestandsestimater denne vinteren.

Hubroen overvåkes nå årlig i fem intensiv-områder i Sør-Norge, samt i et område på Helgeland. De fem områdene i Sør-Norge er i Østerdalen, Telemark, Agder, Rogaland, og et område i gamle Hordaland. I alle disse fem områdene er det valgt ut 15 territorier som følges opp årlig. I tillegg overvåkes området med 51 territorier på Helgeland.

Denne overvåkingen gjennomføres av lokale eksperter på oppdrag fra Miljødirektoratet, og resultatene oppsummeres av BirdLife i en årlig rapport.

Hubroen er trolig den fuglen i Norge som er mest sensitiv for menneskelige forstyrrelser på hekkeplassen, og potensielt vil til og med korte perioder med menneskelig aktivitet i nærheten av reiret i de mest sårbare periodene være nok til at hekkesesongen blir spolt. Derfor gjøres denne overvåkingen på en spesiell måte, som minimerer forstyrrelsen i den mest sårbare perioden. Hubroen overvåkes faktisk uten at man trenger å fysisk besøke områdene i det hele tatt fra februar til ungene kan ringmerkes fra slutten av mai og utover juni.

Metoden som benyttes er at man plasserer ut lyttebokser som tar opp lyd av ropende hubroer. Enhetene man bruker er arkiverende, det vil si de lagrer data til et minnekort, og kan programmeres på forhånd. Både på datointervall og hvilke timer på døgnet det



skal gjøres opptak forhåndsprogrammeres. I en del territorier blir det utplassert flere lyttebokser, noen steder rekker det med en.

Lydropptakene høres gjennom når lyttebokse-ene blir tatt inn, og normalt gjøres dette i mai. Da besøkes også selve territoriet om det er fugl til stede, og ungene ringmerkes om reirhylla er tilgjengelig. Det samles også inn fjær for DNA fingerprinting slik at vi vet hvem foreldrene er. Forhåpentlig kommer det snart lyttebokser med GSM sendere som sender lydropptakene regelmessig. Da kan vi få analysert lydropptakene kontinuerlig, gjerne ved hjelp av KI, og vi vil vite så godt som i sanntid om hubroen er på plass også i år.

## METODE FOR OVERVÅKINGEN

Det er definert en metodikk for ulike kriterier for hubrokarleggingen. Ved hjelp av lyt-

tebokse-ene får vi vite om hubroen er til stede, og er det minst to netter med roping sier vi at territoriene er okkupert. Hvert territorie får også status okkupert om vi får påvist kurtise, parring, mating, egg, eggrester eller unger. Videre får vi påvist hekkeforsøk om vi får påvist ruging, mating, egg, eggrester, lyd av unger eller unger under 60 dagers alder. Blir det påvist unger over terskelverdien på 60 dager blir det regnet som vellykket hekking, og her kommer fase to av lytteboksundersøkelsen inn. Det er relativt vanlig at vi hører hubrounger i et territoriet uten at vi har registrert ropende hubro eller finner aktivitet på kjente hekkehyller, og da har gjerne ugla byttet til en ny ukjent hekkehyll innenfor territoriet sitt. I en del territorier er altså uglene veldig anonyme.

## RESULTATER FRA OVERVÅKINGEN





Det vi finner i de 75 intensiv overvåkede territoriene i Sør-Norge er at andelen territorier som er okkuperte er veldig høy i Hordaland og i Rogaland, så er den noe lavere, fra 60-88 % i Østerdalen, og godt under 50 % i Agder og i Telemark. Ser vi alle områdene samlet så er fra 59-75 % av territoriene okkupert, og i fra 16 % til 40 % av territoriene gjør parene hekkforsøk. Antall unger for hvert aktive territorie varierer fra 0,18 til 1,67 i perioden fra 2012-2023. Spesielt gode hubroår var 2014, 2018 og 2020, og dårlige år 2012, 2019 og 2023. Vi kan merke oss at den rekordvarme og tørre sommeren 2018 faktisk var et godt hubroår.

Ser vi på perioden 2020-2023 er det i 75 overvåkede territorier i Sør-Norge produsert eksakt 100 hubrounger over 60 dagers alder, eller 0,33 unger pr territorieår. For Helgeland er det produsert 108 hubrounger de samme 4 årene i 51 territorier, eller 0,53 unger pr territorieår.

Det er også en hel del variasjon mellom områder i ulike år. For eksempel har vi et eksempel fra Østerdalen der det ble produsert tre unger i 15 territorier i 2020, fem unger i 2021, hele ti unger i 2022, og null i 2023. 2022 var jo også ett knallår for blant annet lappuglene i dette området, så næringstilgangen var god.

Samlet ser vi at en hel del hubroer er til stede i territoriene sine, men gjør ikke hekkforsøk. Gjør fuglene hekkforsøk er resultatene forholdsvis dårlige, selv om det ser ut til at hubroen på Helgeland klarer seg bedre enn de i Sør-Norge. Men det er en stor utfordring for hubrobstanden at det produseres altfor få unger.

**HVA ER TRUSLENE FOR HUBROEN I DAG?** Hubroen er som tidligere forklart svært utsatt for menneskelig forstyrrelse, og det er blant annet påvist i overvåkingsprosjektet at hubroegg ble tatt av rev når ugla var skremt

bort fra redet av forbigående mennesker. Så vår ferdsel burde absolutt vært regulert med ferdselsforbud i den mest sensitive perioden for alle kjente hekkplasser.

Videre er det et problem for ugla at det foregår helårlig skogsdrift og rydding av linjer uten at hekkplassene til hubroen blir hensyntatt i Norge. Generelt vektlegges hekkplassene til hubroen for lite når nye områder skal bygges ut.

Det er også relativt oppsiktsvekkende at det ble publisert en rapport om forekomst av rottegifter i hubro av Veterinærinstituttet i 2014, hvor hele 72 % av uglene hadde rottegift i seg, uten at dette har resultert i endring i bruk av disse kjemikaliene. Eller oppsiktsvekkende, det er rett og slett bedrøvelig at slike funn ikke blir fulgt opp med umiddelbare forbud av all bruk.

På den positive siden gjøres det kontinuerlig et godt og viktig arbeid med å sette opp hubrovennlige sitteposter på enkelte strøm-linjer, og også endring av isolatorer for å minke elektrokusjonsrisiko gjøres mange steder. Men dette arbeidet går relativt sent, og den kontinuerlige nedbyggingen av norsk natur er nok med god margin den største negative faktoren for vår største ugle i dag.

#### REFERANSER

[https://www.statsforvalteren.no/contentassets/ac50a52d7f704fff968e0e8a94f62d39/veterinarinstituttet-rapport-2018\\_18\\_miljo-gifter-i-hubro-i-norge-1994-2014.pdf](https://www.statsforvalteren.no/contentassets/ac50a52d7f704fff968e0e8a94f62d39/veterinarinstituttet-rapport-2018_18_miljo-gifter-i-hubro-i-norge-1994-2014.pdf)

Helberg, M., Heggøy, O., Dahl, E.R., Fredriksen, Ø., Gunleifsen, L., Gunnersen, J.E., Husebø, H., Maartmann, E., Steen, O.F., Steinsvåg, M.J., Undheim, O., Wabakken, P. & Øien, I.J. 2024. Intensiv overvåking av hubro i Norge i 2023. BirdLife Norge-Rapport 2024-01. 20 s.



# OMFANGET AV SKADESKYTING AV STORE ROVDYR TILSIER BEHOV FOR STRENGERE SKYTEPRØVE FOR KVOTE- OG LISENSJEGERE

AV MORTEN KRAABØL, NESTLEDER I FORENINGEN VÅRE ROVDYR

## INNLEDNING

Regulering av bestandene av fredet rovvilt gjøres i form av felling under kvote- og lisensjakt, som hovedsakelig innebærer ordinær jaktutøvelse. Dette har høstet betydelig kritikk, både som følge av uforsvarlig forvaltning og høy frekvens av skadeskyting.

Jakt på gaupe foregår etter kvoter på antall individer og kjønnsfordeling, mens jakt på ulv, jerv og bjørn skjer etter tildeling av lisenser. Det er rovviltneemndene som fastsetter kvotene på de enkelte rovdyrartene. Lisensfelling innebærer jakt og felling på et bestemt antall individer av en av rovdyrartene. Hjemmelsgrunnlaget for lisensjakt er naturmangfoldlovens §18. Kvotejakt gjennomføres som ordinær jaktutøvelse med egnede jaktmetoder. Hjemmelsgrunnlaget er viltlovens §9 og naturmangfoldloven §16. Antallet dyr som inngår i kvoter og lisenser bestemmes av offentlig myndighet, og er i liten grad satt ut i fra vilftaglige kriterier.

Begrepet skadeskyting er vanskelig å definere, ettersom det som regel går en viss tid fra dyret blir truffet av et prosjektil og frem til det dør. Hvor langt skal et truffet dyr gå før det kan defineres som en skadeskyting? Jakt-skudd med rifle skal alltid rettes mot dyrets vitale treffområde i fremkroppen, noe som innebærer hjerte- og lungeregionen. Skudd mot hode og nakke er ikke tillatt under jakt, med unntak av det såkalte nådeskuddet mot dyr som har falt og er ved bevissthet. Begrepet skadeskyting har i lengre tid hatt uklare

definisjoner, men nå foreligger det et vitenskapelig grunnlag for å definere skadeskytingsbegrepet.

Flukttrekning er definert som avstanden mellom det stedet dyret sto da det ble truffet av prosjektil og frem til stedet hvor det blir liggende bevisstløst eller dødt. Dersom dyret går lenger enn grenseverdien for arten regnes det etter definisjonen som skadeskutt (Stokke et al 2012; 2018).

Klima- og miljødepartementet (KLD) ba nylig Miljødirektoratet utarbeide en rapport over omfanget av skadeskyting av ulv, jerv, gaupe og bjørn. Rapporten (Miljødirektoratet 2023) ble levert i desember 2023 og omfatter jaktsituasjoner på store rovdyr i perioden fra 2014 til 2023. Denne rapporten utgjør et viktig grunnlag for denne artikkelen, sammen med regelverket for jaktskytingsgrener i regi av Norges jeger- og fiskerforbund (NJFF) (Norges jeger- og fiskerforbund 2020).

I denne artikkelen ønsker jeg å sette et pragmatisk søkelys på hvilke krav som bør stilles til jegere som deltar i slike oppdrag på vegne av staten. Forutsetningen er at det bestemmes at slik jakt fortsatt skal gjennomføres på jerv, ulv, gaupe og bjørn. Det presiseres at artikkelen ikke berører spørsmålene om kvote- og lisensjakt, slik det praktiseres pr i dag, representerer en fornuftig forvaltning av rødlistede arter.



**ENIGHET OM AT OMFANGET AV SKADESKYTING AV ROVDYR ER «ALT ANNET ENN BRA**  
I NJFF's medlemsblad «Jakt & Fiske» den 1. mars 2024 uttalte daværende informasjonssjef Espen Farstad følgende: «At vi nå har en «fasit» på andelen skadeskyting av rovvilt, er bra. Tallene er derimot alt annet enn bra, og noe vi tar på største alvor. Frekvensen må betydelig ned. For oss er hensynet til dyrevelferd i høysetet, ved all jakt. Vi vil gå interne runder og samarbeide med Miljødirektoratet og Statens Naturoppsyn for å vurdere tiltak som kan bedre situasjonen, helst allerede ved neste jaks sesong».

En slik holdning fra NJFF gir et godt utgangspunkt for å innføre tiltak som reduserer skadeskytinger, ettersom både jeger- og vernemiljøene synes å være enige i at omfanget

av skadeskyting av store rovdyr er «alt annet enn bra». I prosjektet «Bedre jakt» konkluderte NJFF med at risiko for skadeskyting henger sammen med 1) skudd på lange hold, 2) skudd mot dyr i bevegelse og 3) skudd fra skytestillinger som jegerne ikke har trent på i forkant av jakta.

## MILJØDIREKTORATETS RAPPORT OM SKADESKYTING

Rapporten fra Miljødirektoratet går litt videre i sine analyser og vurderinger omkring skadeskyting av rovdyr under kvote- og lisensjakt. De trekker frem et bredere sett av årsaker til skadeskytinger, i tillegg til de innlysende årsakene som ble nevnt av NJFF. De viktigste nevnes her:

Foto: Roger Brendhagen.





- Skudd med hagle (kun tillatt under gaupejakt) gir høyest andel skadeskyting.
- Kvote- og lisensjegerne tar kanskje større sjanser enn ved vanlig jakt, ettersom muligheter for å skyte store rovdyr er sjelden.
- Jegerne som deltar i kvote- og lisensjakt kan ha negativ holdning til store rovdyr, og er kanskje derfor mer villige til å ta en høyere risiko ved å skyte på rovdyr i bevegelse og/eller på lange skuddhold.
- Jegerne deltar gjerne i jaktlag, og spesielt ulvejakt foregår med store jaktlag, noe som kan medføre et sosialt press i form av ønsket felling, noe som kan være vanskelig å håndtere for den enkelte jeger.

Videre foreslår Miljødirektoratet at rovdyrjegerens tilbøyelighet til å ta stor risiko under kvote- og lisensjakt på store rovdyr kan reduseres ved nøye skuddplassundersøkelser. Ved klare brudd på god jaktskikk og skadeskyting vil anmeldelser og straffeforfølgning kunne gi preventiv effekt. De vektlegger også betydningen av skytterens kompetanse til skyteferdigheter, og stiller seg positive til etablering

av en mer relevant opptrening av jegere som skal utføre slike oppgaver på vegne av samfunnet. Denne artikkelen gir en tilnærming til slike forbedringer.

#### **HVA KREVES AV SKYTEFERDIGHETER FOR ROVDYRJEGERE?**

Kravet til skyteferdigheter til kvote- og lisensjegere er begrenset til at de skal ha bestått storviltprøve for det aktuelle jaktåret. Regelverket for storviltprøven er gitt som «Instruks om skyteprøve for storviltjegere», fastsatt av Miljødirektoratet (2020), sist endret i 2021. De viktigste punktene gis nedenfor:

- Obligatoriske prøveskudd skytes mot valgfri blink. 30 skudd i valgfrie skytestillinger skal avgis over to forskjellige dager før skytteren kan ta skyteprøven. Skuddene avgis under en standplassledelse, slik at de bevitnes og registreres av godkjent arrangør. Vanligvis benyttes disse skuddene til innskyting og sjekk av treffpunkt. Jegere som deltar i registrerte skyttestevner samme år får godkjent disse skuddene som obligatoriske treningsskudd.
- Skyteprøven skal skytes med hver av

▼  
Foto: Roger Brendhagen.

riflene som skal brukes under jakt, og det skal benyttes patroner med prosjektiler som er godkjent til storviltjakt. Skyteprøven kan i henhold til gjeldende instruks gjennomføres på tre ulike måter:

- Villreinfigur: 5 skudd i valgfri skytestilling, men uten noen form for kunstig anlegg, mot stillestående villreinfigur på 100 meters hold, der alle skuddene skal sitte innenfor en sirkel på 30 cm som dekker reinfigurens vitale treffområde. Ingen tidsbegrensning. Dette er den aller mest vanlige formen for storviltprøve. Jegere har ubegrenset antall forsøk på å bestå skyteprøven.
- Bjørnefigur: 11 skudd mot bjørnefigurer fordelt på 20, 40 og 80 meters hold. Øvelse 1 er 4 skudd som må avgis i løpet av 40 sekunder mot sidefigur av bjørn på minst 80 meters avstand. Alle skuddene skal sitte i bjørnens godkjente hjerte- og lungeområde. Øvelse 2 er lik, med 4 skudd mot sidefigur av bjørn i løpet av 40 sekunder. Alle skuddene skal sitte i godkjent vitalt treffområde. Øvelse 3 er 3 skudd i løpet av 10 sekunder, der de to første skal rettes mot sidefigur av bjørn. Det siste skuddet skal avgis mot frontfigur av bjørn, der sentralt hodetreff er vitalt område. Alle tre skuddene skal treffe innenfor avmerkede vitale treffområder. Jegere som ikke består de enkelte øvelsene, kan ta nye forsøk. Alle skuddseriene skal imidlertid gjennomføres og bestås samme dag. Skyteprøve mot bjørnefigur kan avlegges med helmantel ammunisjon.
- Løpende elgfigur: 15 skudd mot elgfigur på 100 meters hold. Øvelse 1 er 5 skudd mot stillestående elgfigur på 100 meters

hold, der jegeren kan benytte kne- eller sittende stilling. Kravet er at alle skuddene treffer angitt vitalt treffområde for elg. Øvelse 2 er 5 skudd mot stillestående elgfigur på 100 meters hold i stående skytestilling. Kravet er 3 treff i vitalt område. Øvelse 3 er 5 skudd mot «løpende» elgfigur som trekkes langs en skinnegang på 100 meters hold. Kravet er 3 treff innenfor vitalt område. Dette tilsvarer kravet til NJFF 's sølvmerke i denne jaktskyttergrenen. Det kan brukes helmantel ammunisjon og såkalt jaktreim som støttedfunksjon. Fast anlegg er ikke tillatt.

#### **STRENGERE KRAV TIL SKYTEFERDIGHETER?**

Er rovdyrjegere som består disse storviltprøvene kvalifiserte til forsvarlig kvote- og lisensjakt på jerv, gaupe, ulv og bjørn? Åpenbart ikke, ettersom alle tre storviltprøvene har vært tilgjengelige i den perioden som omfattes av den ferske rapporten fra Miljødirektoratet. Det foreligger ingen data som kan skille mellom jegere som har benyttet de ulike alternativene. Det synes derfor å være behov for å se nærmere på hvilke tiltak, ut over forslagene i rapporten fra Miljødirektoratet, som kan bidra til ytterligere reduksjon i skadeskytinger. Forslagene som fremsettes nedenfor er basert på undertegnede egen erfaring fra riflejakt på rev, konkurranseskyting innen flere av jaktskyttergrenene til NJFF, samt faglig arbeid med flere aspekter knyttet til jaktformer, jaktvåpen, blyholdig ammunisjon og skadeskyting av rovvilt (Kraabøl 2003; Kraabøl et al. 2010, Stokke et al 2012). I tillegg legges til grunn erfaringer som NJFF-godkjent instruktør ved titalls jegerprøve- og skytekurs.



► Foto: Norges jeger- og fiskerforbund: <https://www.njff.no/>





Figur 1.

Holdninger til risiko og konsekvenser av ufor-  
svarlig jaktutøvelse er i stor grad en person-  
lig sak, og det er utvilsomt viktig med bygging  
av kompetanse, slik Miljødirektoratet omtaler.  
Like viktig er kanskje den enkeltes dokumen-  
terte skyteferdigheter, eller mangel på sådan.  
Det er ingen enkel sak å bli en god jaktskyt-  
ter som behersker de fleste situasjonene som  
oppstår under jakt på rovdyr. God jaktskyting  
er for eksempel noe helt annet enn bane-  
skyting innenfor programmene til Det frivil-  
lige skyttervesen (DFS). DFS-skyting, slik vi  
ser på Landsskytterstevnet hvert år, foregår  
med tunge konkurransevåpen, og skytterne  
er polstret med stive skytedresser og reimer  
med stor støttende effekt for rifla. DFS-  
skytternes utfordringer ligger i stor grad på  
puste-, avtrekks- og sikteteknikk, mens jakt-  
relatert skyting er mer preget av frihånds

skyting på varierende avstander og situasjoner. Skadeskytinger kan nok ikke elimineres, men en nullvisjon kan vel være en «god blink å sikte på».

## HVORFOR BØR KRAVENE SKJERPES?

Hensynet til dyrevelferd og human jaktutøvelse er en selvsagt begrunnelse for at kravene bør bli strengere. Andre forhold av betydning er at jegerne selv får større innsikt i egen skyteferdighet, herunder hvilke begrensninger den enkelte har når det gjelder for eksempel skytestillinger og -avstander. En jeger med begrensede skyteferdigheter kan derfor fort havne i en rettslig prosess, dersom han/hun avgir ukontrollerte skudd som følge av sosialt press eller personlig engasjement. En skjerpet skyteprøve vil derfor også gagne både jegerstanden og den enkelte rovdyrjeger, selv om det også vil luke ut de som ikke består kravene i en eventuell ny skyteprøve. Dette

| Rovdyrart | Sirkel for inntreff (cm) | Maks avstand stående (meter) | Maks avstand sittende/kne (meter) | Maks avstand liggende (meter) |
|-----------|--------------------------|------------------------------|-----------------------------------|-------------------------------|
| Jerv      | 6                        | 42                           | 60                                | 72                            |
| Ulv       | 9                        | 63                           | 90                                | 108                           |
| Gaupe     | 10,8                     | 76                           | 108                               | 130                           |
| Bjørn     | 13,1                     | 92                           | 131                               | 157                           |

Tabell 1. Oversikt over NJFF sine krav til gode innertreff og maksimale skyteavstander i ulike skytestillinger under terminlisteførte jaktfeltstevner med rifle. Dyrefigurene er standardiserte og godkjent av NJFF. Gaupe



Figur 2.

A photograph of a moose standing in a snowy, forested landscape. The moose is dark brown with large, velvet-covered antlers, facing left. It is surrounded by snow-covered trees and bushes. The ground is covered in a thick layer of snow. The background is a dense forest of snow-laden trees.

Foto: Kjartan Trana.

vil kunne stimulere til mer skytetrening, som også vil redusere skadeskyting på de øvrige viltarter som jegeren jakter på.

## VIKTIG MED SAMSVAR MELLOM SIKTEPUNKT OG KULAS TREFF

Dokumentasjon av innskutt rifle bør inn som en del av skyteprøven for kvote- og lisensjegerere. Dette betyr at kula som skytes ut skal treffe der skytteren sikter (figur 1). Dette bør gjøres i skytebank med fast anlegg til rifla, og at jegeren dokumenterer at han/hun med anlegg kan plassere skuddene i, eller i umiddelbar nærhet, av blinkens tier. Ordningen er enkel å gjennomføre, ettersom skytebaner i all hovedsak er utrustet med skytebank. Tilvirkning av flere benker er enkelt og billig.

## KRAV TIL SKYTEFERDIGHETER I STÅENDE OG SITTENDE STILLING

Det er sjelden at jaktskudd fyres av i liggende stilling. Langt mere vanlig er sittende eller stående på post. Nye krav til skyteprøve for kvote- og lisensjegere bør derfor omfatte slike skytestillinger. På jakt er det tillatt med skytestøtte, for eksempel i form av medbrakt skytestav. En eventuell ny skyteprøve kan derfor omfatte skuddserier i stående og sittende stilling, der kravene til treff er i samsvar med NJFF sine krav til innertreff for de enkelte figurene som brukes på jaktfeltstevner.

Ifølge reglementet for jaktfeltskyting med rifle, som vurderes som en meget god rette-

snor i denne sammenheng, er den maksimale skyteavstanden som tillates på stevner definert til 700 ganger diameteren på sirkelen som markerer innertreff for stående skyting og 1000 x sirkelens diameter for sittende/knestående. For liggende er forholdstallet 1200.

Videre er diameteren på sirkelen som markerer et inntertreff definert til 6, 9, 10,8 og 13,1 cm for henholdsvis jerv, ulv, gaupe og bjørn (figur 2). Sirklenes diameter er et resultat av veterinærfaglige vurderinger, og er derfor ganske realistiske. Med de angitte forholdstallene for sittende og stående skytestilling, er det derfor enkelt å beregne de maksimale skuddavstandene som NJFF anbefaler mot disse artene (tabell 1).

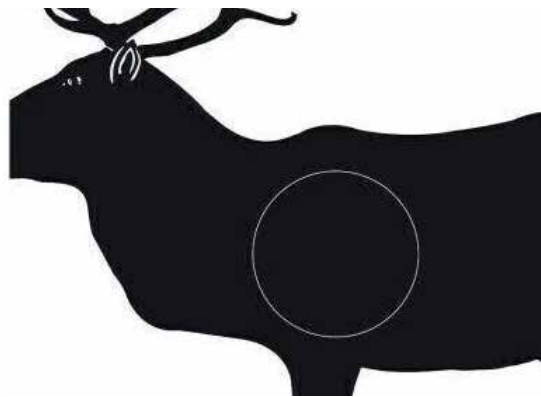
Dette grunnlaget danner et realistisk og arts-  
 spesifikt utgangspunkt for ny skyteprøve for  
 kvote- og lisensjegere som skal jakte på store  
 rovdyr. Praktisk jakterfaring tilsier at jegerne  
 bør vise ferdigheter i både stående og sit-  
 tende/knestående skytestillinger for å bestå  
 skyteprøve for den slags jakt i statens regi.  
 Liggende skyting som en del av en skyteprøve  
 vurderes som lite formålstjenlig.

For enkelthets skyld bør skyteprøven avholdes på etablerte 100 meters skytebaner, slik at de kan rigges med elektronisk selvanvisning. Dersom grunnlaget fra NJFF sitt regelverk for jaktfeltstevner legges til grunn for en ny skyteprøve, tilsier dette at jegerne må levere sine



skudd innenfor en sirkel på 14,3 cm i stående skytestilling og 10 cm i sittende/knestående stilling. Dette vil da være uavhengig av rovdyrart som er avtegnet på målskivene. En bjørnefigur til stående skyting, og ulv til sittende, vil lett kunne tilpasses til 100 meters skyteavstand. Det er også greit å avrunde til praktiske mål på sirkel for innertreff, for eksempel 15 og 10 cm. Bruk av medbragt skytestav og/eller jegerreim bør tillates som hjelpemiddel. Sammen med en dokumentert innskyting av våpenet, vil dette utgjøre en vesentlig skjerping av kravet til skyteferdigheter, og i tillegg er det i tråd med vurderinger som er utarbeidet av jegernes paraplyorganisasjon NJFF.

Det neste spørsmålet er hvor mange skudd som skal inngå i en slik skyteprøve med tre øvelser; 1) dokumentert innskyting, 2) stående og 3) sittende/knestående mot dyrefigurer. Det bør legges til grunn at det blir



Figur 3.

behov for 10 skudd i selve skyteprøven, der 3 skudd dokumenterer god innskyting i 9-eren eller bedre på en DFS-skive, 2 skudd stående med inntertreff innenfor 15 cm sirkel og 5 skudd i sittende stilling innenfor en sirkel på 10 cm. Krav til 30 obligatoriske treningsskudd kan beholdes, eller helst økes til 50.

En eventuell ny skyteprøve bør, i likhet med bjørneprøven, ha tre selvstendige moduler, slik at de ikke trenger å bestås på samme dag. Av praktiske årsaker bør det åpnes for at de kan gjennomføres enkeltvis og i henhold til kapasiteten på de enkelte skytebanene. Tilhørende dokumentasjon kan enkelt legges inn

i eksisterende app-system.

Det foreslås at både bjørneprøven og løpende elg også kan gjelde som godkjent skyteprøve for kvote- og lisensjegere, mens den klassiske storviltprøven mot reinfigur med 30 cm sirkel for innertreff (figur 3) ikke godkjennes for denne type jakt. Poenget er å tilpasse skyteprøven til realitetene og etablere alternativer.

**OPPSUMMERING OG KONKLUSJON**

- Bruk av hagle under kvotejakt på gaupe gir for høy risiko for skadeskyting
- Omfanget av skadeskyting av store rovdyr under kvote- og lisensjakt tilsier at krav til jegernes skyteferdigheter bør skjerpes.
- Det er behov for bedre skuddplass underøkkelser med påfølgende myndigheters reaksjoner ved overtredelser.
- Den klassiske storviltprøven med 5 skudd mot reinfigur med 30 cm vitalt treffområde vurderes som uegnet for kvote- og lisensjegere. Begrunnelsen er at store rovdyr har vitale treffområder som er vesentlig mindre (maks 15 cm)
- Bjørneprøven og løpende elgfigur med poengkrav vurderes å være tilstrekkelig skyteprøve, men det bør utvikles et enda bedre alternativ til disse.
- Forslaget som fremsettes i denne artikkelen er en tilnærming til ny skyteprøve som er i samsvar med NJFF's egne krav til vitale innertreff i jaktskyttergrenen jaktfelt.

**KILDER:**

Jakt & Fiske 2024: <https://jaktogfiske.njff.no/forvaltning-gaupe-jerv/skyhoy-skadeskyting-av-rovvilt/252161> (publisert 1. mars 2024, oppdatert 2. mars 2024)

Kraabøl, M. 2003. Rev og revejakt.

Andersen, O., Kaltenborn, B.P. og Kraabøl, M. 2010. Veien til jegerprøven.

Miljødirektoratet 2020. Instruks om skyteprøve for storviltjegere.



Miljødirektoratet 2023. Vurdering av utvikling i omfanget av skadeskyting av rovdyr i perioden 2014 – 2023. Notat, desember 2023, 26 sider.

Norges Jeger- og Fiskerforbund 2020. Regler for jaktskyting med hagle og rifle. Gyldig fra 01.01.2020 – 31.12.2024 (regler for jaktfelt omtales på side 61 – 65).

Stokke, S., Arnemo, J. M., Søderberg, A. &

Kraabøl, M. 2012. Skadeskyting av rovvilt – Begrepsforståelse, kunnskapsstatus og kvantifisering. NINA Rapport 838. 48 s.

Stokke, S., Arnemo, J.M., Brainerd, S. et al. 2018. Defining animal welfare standards in hunting: body mass determines thresholds for incapacitation time and flight distance. Sci Rep 8, 13786 (2018). <https://doi.org/10.1038/s41598-018-32102-0>

Foto: Kjartan Trana.





# ETTER NATURKRISEMØTET I MONTREAL: HVA NÅ, NORGE?

AV SIGMUND HÅGVAR



Sigmund Hågvar (f. 1944), professor emeritus i natur- og miljøvern ved Universitetet på Ås (NMBU). Zoolog fra UiO, har jobbet i IBP med høyfjellsøkologi (1969-72), i Miljøverndepartementet med vernesaker (1972-75), i tidligere Norsk institutt for skogforskning med sur nedbørs virkning på skog og jordbunnens dyreliv (1975-90), og på NMBU (1990-2011). Opptatt av ornitologi, entomologi og vern av våre siste naturskoger og villmarker. Medlem av Naturvernforbundets skogutvalg og styremedlem i Naturvernforbundet i Oslo og Akershus, og i Østmarkas Venner.

Denne artikkelen kan sees på som en oppfølger av min artikkel i Våre Rovdyr nr. 1 i 2021, med tittelen: «Tanker omkring store verneområder, arealkrevende arter og restaurering av natur». I mellomtiden har flere viktige ting skjedd: Naturkrise-møtet i Montreal i desember 2022 la sterke og forpliktende føringer på Norges arealdisponering. I 2023 og i inneværende år ble det store diskusjoner i media omkring forvaltningen av norske skoger, både hogstformer og manglende registreringer av viktige skogtyper og rødlistede arter. Tidlig i år eksploderte oppmerksomheten om hvordan norsk natur, bit for bit, bygges ned, særlig på grunn av kortsiktige motiver hos den enkelte kommune. Vi er også blitt bevisste på at villreinen, som vi har et internasjonalt ansvar for, sliter fordi dens leveområder krymper og forstyrrelsene øker. Fjellskogene nedbygges av hyttebyer i hurtig tempo. Vi har også blitt kollektivt klar over at naturvern er et viktig klimatiltak, siden intakt natur absor-

berer og lagrer karbondioksid. Myrer og våtmarker forstår vi nå er naturtyper som må bevares, også for å redusere flom. I det hele tatt vil den våkne norske borger ha mottatt en rekke signaler om at vår naturforvaltning er feil. Regjeringen har lovet en stortingsmelding omkring naturkrisen, men jeg forventer dessverre ikke spenstige grep. Er det da vi biologer og økologer som blir nødt til å tenke dristig- og kanskje realistisk? Er det vi som skal være varslere på vegne av fremtiden? Her kommer i hvert fall noen tanker fra en noe fortvilet sjel, som er bekymret på vegne av våre naturherligheter, på vegne av de siste villmarker, og på vegne av arealkrevende eller villmarkskrevende arter.

**AMBISIØSE FØRINGER**  
Settingen er som følger: Tenk deg Norge i stort perspektiv. Tenk deg at vi skal ta på alvor de ambisiøse, men trolig nødvendige føringene som Montreal-møtet la opp til. Jeg

▼  
*Skirvedalen naturreservat på grensen mellom Buskerud og Telemark er på ca. 20 kvadratkilometer, men kunne med fordel utvides med mer gammelskog. Ikke langt unna spiser nye hyttefelt seg innover mot reservatgrensen. Foto: Sigmund Hågvar.*



**Forvaltningen av norsk natur skal følge naturkvalitetene og behovet for sammenhengende, fungerende enheter, og ikke administrative enheter som fylker eller kommuner (cfr. villreinens behov). Kulturlandskapene bør få en egen restaureringsplan, med økt mosaikk og større pollinatorvennlighet.**

berømmer gjerne Barth-Eide sin innsats i Montreal, og at møtet sendte følgende konklusjon til verden: For å ivareta naturverdiene må vi tenke nytt. Hvert land bør på en eller annen måte verne en tredjedel av sitt landområde, og en tilsvarende andel av sitt sjøareal. I tillegg skal signaturlandene restaurerer en tredjedel av sin skadete eller ødelagte natur. Disse kravene kommer egentlig på toppen av FN sitt klare signal om at tiåret 2020-2030 skal være tiåret da verden restaurerer natur. Alt dette er tydelige føringer. Alt dette er mål som Norge har vært med på å kjempe fram i internasjonale fora, og som er undertegnet av våre mest betrodd folkevalgte.

#### EUROPAS GRØNNE HJØRNE

Norge er «Det grønne hjørnet» i Europa – enn så lenge. Vi har en variert og svært rik natur, selv om den er hardt prøvet. Vår vassdragsnatur, som er unik i verden, er i stor grad bygd ut, skogvernet går med sneglefart, mange av de siste naturskogene hogges nå, til dels med statstilskudd, og våre gjenværende villmarkspregete landskaper står for tur til å bli rasert av «grønn» vindindustri. Vi feiret for to år siden at vi har hatt et miljødepartement i femti år, men norsk natur har aldri vært så skadet, og aldri før heller vært så truet, som i dag. Status er altså: Norsk natur lider. Noen må si klart ifra. Tiden for å varsle er nå. Vi må skjerme norsk natur, som har verdi langt utover landets grenser. Vi må skaffe energi på annen måte enn å pepre våre landskaper og siste villmarker med vindmøller. I europeisk perspektiv er det feil å omgjøre Norge til Europas batteri. Vi bør forbli Europas grønne hjørne og skaffe energi på smartere måter. For norsk natur er også europeisk natur. Ja, vår kyst, våre fjorder, våre regnskoger, våre bekekløfter, vår mose- og lavflora (som begge deler er unik, for å nevne noe), og mere til, er faktisk internasjonal natur.

Jeg tror vi trenger nye begreper og en helt ny overordnet naturforvaltning. Ikke minst må vi tenke på arealkrevende eller villmarkskrevende arter. I den kategorien er flere av våre rovdyr. Men egentlig skal vi tenke på hele mangfoldet, inkludert de små men livsviktige insektene, som holder oppe viktige økosystemtjenester. Jeg tror begrepet landskapsøkologi blir sentralt. Det betyr at arter må kunne spre seg. Og det er ikke bare ordentlig natur vi må ha i tankene, men også kulturlandskapet – og til og med urbane områder.

#### HVORDAN BØR DET FREMTIDIGE NORGE SE UT?

Helt i bunnen ligger en viktig premiss: Natur er grunnleggende verdifullt. Energi er riktig nok en begrenset ressurs, men det er også ekte natur!

La oss starte med et norgeskart der følgende er inntegnet: Inngrepsfrie områder i fem-, tre- og en-kilometerkategorier. Videre de eldste skogspartiene, og skoger som ikke har vært flatehogget. Dagens forvaltningsområder for de store rovdyrene, og bruksområder for villreinen, må også tegnes inn. Videre bør vi kjenne til klassiske reirplasser til utvalgte rovfugler som kongeørn, jaktfalk og hubro. Med andre ord et kart over gjenværende, særlig viktige naturområder. Så spør man: Er det mulig å bevare disse naturkvalitetene fremover ved å legge begrensninger på inngrep og/eller verne større arealer, samtidig som man vurderer reparerende tiltak? Den overordnede tanken bør være å etablere varige, større, økologisk fungerende landsdeler der naturtypene, variasjonen og artsmangfoldet kan sikres permanent. Slike arealer bør dekke den andelen som Montreal foreslo, nemlig en tredjedel av landområdet. Samtidig skal en god del natur restaureres. Selvsagt må eksisterende verneområder inngå. I praksis bør man altså bygge større, økologisk fungerende

enheter på basis av gjenværende naturverdier. Man kan sette bestemte krav til restaurering av mellomliggende partier mellom verneområder.

Forvaltningen av norsk natur skal følge naturkvalitetene og behovet for sammenhengende, fungerende enheter, og ikke administrative enheter som fylker eller kommuner (cfr. villreinens behov). Kulturlandskapene bør få en egen restaureringsplan, med økt mosaikk og større pollinatorvennlighet. Alle disse tiltakene bør styres sentralt, slik at vi hindrer at kommunene fortsetter å forbruke og gnage på norsk natur ut fra kortsiktige interesser.

#### EN OPPSUMMERING:

- Etabler et statlig styringssystem som sørger for langsiktig bevaring av mest mulig sammenhengende natur. Planavdelingen må tilbakeføres fra kommunaldepartementet til klima- og miljødepartementet og statsforvalterne må føre kontroll med lokal arealforvaltning i kommunene. Alle kommuner må få heltidsansatte naturvernkonsulenter (slik det var på 1990-tallet), som har evnen til å tenke økologisk og langsiktig.
- Anvend landskapsøkologi som en premiss for en langsiktig arealforvaltning.
- Prøv å stanse, helst reversere, dagens fragmentering av natur. Identifiser arealer og naturtyper som kan danne kjerner i større, økologisk fungerende forvaltningsområder. Restaurer matriksen mellom disse.
- Øk arealet vernet natur, med inngrepsfrie områder, de eldste skogene og ulike myrtyper. Nedlegg et generelt forbud mot inngrep i slike viktige naturtyper.
- Endre forvaltningen av norske skoger gjennom hogstformer som er klimavennlige, og som tar gode hensyn til biologisk mangfold og opplevelseskvaliteter.
- Restaurer kulturlandskapet ved å gjen-skape mosaikk og å redde det sårbare mangfoldet av pollinatorer, blomster og arter generelt.
- Produksjon av fornybar energi må skje på måter som ikke irreversibelt ødelegger sårbar og viktig natur. Ekte natur er en like begrenset ressurs som energi er.
- Respekter den store verdien som sammenhengende natur har for rekreasjon og menneskenes livskvalitet.

Til slutt et dikt om fremtiden:

Fremtiden er ikke bare  
noe som kommer.

Fremtid  
kan skapes.

Så hvis du ikke vil  
dit hvor vi er på vei,  
kanskje du bør mene noe  
og si ifra?

Si fra til dem  
som holder stø kurs  
dit du ikke vil.

Si fra til andre  
som heller ikke vil  
dit vi er på vei  
men som er tause.

For hvis vi alle  
sitter rolig  
og er snille,  
da kommer vi dit  
hvor vi ikke vil.

Av Sigmund Hågvar





Foto: Eskil  
J. Nielsen-Ferreira  
Instagram.com/  
WildlifeVeterans

# FLERE ULVEKULL FØDT I DANMARK ENN I NORGE I 2024?

AV MARIANNE MIKALSEN

*Naturhistorisk museum i Danmark har ansvaret for kartlegging og overvåking av den danske ulvebestanden. I år er det født minst 35 ulvevalper der. Minst 6 av 8 ulvepar har fått valper. Dette er gladelige nyheter, men det sier også mye om hvordan vi behandler ulven her til lands. Ved siste telling var det kun 42-44 ulver med helnorsk tilhold og 32 med tilhold i grenseområdene til Sverige. Det er ikke dokumentert noen valpekull i helnorske ulvrevir hittil i år, men det finnes bildemateriale som antyder yngling to steder.*

Når «villmarkslandet» Norge som er nesten ni ganger større enn Danmark i utstrekning, har mindre ulv enn dem så er det grunn til bekymring. Det er ikke mangel på mat eller egnede leveområder som er problemet her i Norge, men viljen til å akseptere tilstedeværelsen av ulv og at vi mangler en kunnskapsbasert forvaltning. Det vil alltid være mennesker som er negative til rovdyr, det er det også i Danmark, men myndighetene må likevel oppfylle sine krav om å ta vare på trua arter. Her til lands tillater myndighetene kun 3 ulvepar å få valper hvert år. Det er ingen andre land i Europa som har en så ekstrem ulveforvaltning som Norge. I ferielandet Spania er det ca. 2500 ulver, i Tyskland ca. 2000 og i Italia ca. 3300.

Det er norske myndigheter som er den største trusselen mot levedyktige bestander av de

store rovdyprene her til lands.

I 2012 ble den første ulven observert i Danmark i nyere tid. Det var på Nordjylland. Nå er det altså 8 ulvepar der. Ulvene i Danmark holder primært til i områder i Vestjylland, Midtjylland og Sydvestjylland. I Danmark spiser ulven for det meste hjort, rådyr og dådyr. De lever for det meste i kulturlandskap bestående av plantet skog og hei omgitt av innmark og bebyggelse. Danske myndigheter har anslått at det er plass til minst 10 familiegrupper av ulv i landet.

[https://www.dr.dk/nyheder/indland/ulvepar-i-danmark-har-faaet-mindst-35-hvalpe-i-aar?fbclid=IwY2xjawFrR\\_ZleHRuA2F-lbQlXMQABHSRISZpwKBx9Lz1aIXaIKjhl1v-BTHPzBkZcBZ-YHFPc-AQstsVAXZz3Glg\\_aem\\_aIllyN4Yn7a-QFburmCtKAw#!/](https://www.dr.dk/nyheder/indland/ulvepar-i-danmark-har-faaet-mindst-35-hvalpe-i-aar?fbclid=IwY2xjawFrR_ZleHRuA2F-lbQlXMQABHSRISZpwKBx9Lz1aIXaIKjhl1v-BTHPzBkZcBZ-YHFPc-AQstsVAXZz3Glg_aem_aIllyN4Yn7a-QFburmCtKAw#!/)



Foto: Roger  
Brendhagen

# ROVDYRNYTT FRA SVERIGE

AV ALETTE SANDVIK

*Länsstyrelsen i Sverige har bestemt at 30 ulver skal kunne skytes under vinterens lisensjakt. Begrunnelsen for denne jakten i Sverige er å «tynne ut» i revirene og at man må jakte for å øke aksepten for ulv. Den Svenske Rovdyrforeningens leder, Magnus Orrebrant, sier at ulvejakten kun handler om manglede evne til å sameksistere med ulv og at jaktinteressene har alt for mye makt over den svenske viltforvaltningen.*

Sveriges regjering har også bestemt seg for å redusere bestandsmålet for ulv fra 300 i dag til 170. Det svenske Naturvårdsverket må rapportere til EUs arts og habitatsdirektiv hvert sjette år. Det betyr at de i 2025 må rapportere inn det reduserte bestandsmålet. Også i 2013 vedtok Riksdagen at ulvestammen skulle ligge på 170-200 individer, den gang ble ikke dette faglig godkjent av Naturvårdsverket som satte referanseverdien til 300.

Lisensjakten på bjørn tok slutt i Sverige 15. oktober. Under jakten ble 489 bjørner skutt. Det var tre mer enn kvoten som var satt for årets bjørnejakt. Årsaken til overskytingen var at jegerne skjøt flere bjørner i Jämtland den siste jaktdagene og hadde ikke oversikt over at kvoten var fylt.

Ny forskning fra Landbruksuniversitetet SLU i Sverige som ble publisert i vår viser at det er ingen fare for rådyrstammene om gaupe blir langt flere. Vi hører jo ofte dette her i Norge også at rovdyprene spiser opp «alt» viltet og skaper ubalanse i naturen. Gaupe og rådyrbestandene regulerer seg aller best selv, uten menneskelig innblanding, i sykluser på ca. 30 år. Forskerne har kommet frem til at samspillet mellom gaupe og rådyr fungerer på samme måte som lemen og smågnagere gjør i forhold til rovfugler og små rovdyp. Studien er det første i sitt slag i verden og SLU-forskerne kan funnet data fra den svenske viltforvaltningen. Det trengs altså ikke menneskelig jakt for å regulere gaupebestanden da den følger rådyrenes sykluser. Du kan lese mer om denne forskningen i det siste bladet til Den Svenske Rovdyrforeningen (nr. 3 /2024).



A photograph of two wolves walking through a forest. The wolves are in the foreground, walking from left to right. The forest is dense with tall, thin trees. The lighting is soft, suggesting a forest interior.

**Foreningen Våre Rovdyr la vekt på argumentene om at: arten er kritisk truet, bestanden er på vei ned, ulvesonen skal prioritere ulven og dens leveområder.**

# ULVEJAKT VINTEREN 2025

AV ALETTE SANDVIK

Rovviltnemndene i region 4 (Oslo, Akershus og Østfold) og 5 (Innlandet) vedtok denne høsten en kvote for lisensjakt på 12 ulver innenfor ulvesonen kommende vinter. I tillegg til disse ulvene er det vedtatt å skyte 14 ulver utenfor ulvesonen i de samme regionene. Den totale kvoten for lisensjakt i dette området er dermed 26 ulver. Innenfor ulvesonen vedtok nemndene at det helnorske reviret Ulvåa-Risberget og grenseflokken Boksjø, som også benytter arealer i Sverige, skal skytes. I tillegg vedtok nemndene at eventuelle gjenværende individer fra Fjornshöjden, der det var lisensjakt vinteren som var, skal skytes. Boksjøreviret benytter arealer i Aremark og Halden kommuner i Østfold. Ulvåa-Risberget-reviret ligger i Våler, Elverum og Åsnes kommuner i Innlandet fylke. Det gis ingen konkrete beskrivelser på hvorfor disse ulvene må felles. Kun at nemndene ønsker å opprettholde en «aktiv forvaltning» og «begrense konfliktnivået». Nemndene viser til at naturmangfoldlovens § 18 c legger til grunn at distriktpolitiske hensyn, herunder hensyn til beitenæringen, annen næringsvirksomhet, jakt, lokalbefolkningens trygghet og psykososiale forhold samt hensyn til konfliktdemping og tillit til forvaltningen, er hensyn som skal vektlegges ved fastsetting av uttak av ulv innenfor ulvesonen.

Det er Statsforvalteren som er sekretariat for nemndene. I sin innstilling til vedtak fra i sommer foreslo de at kun ett revir skulle kunne skytes i år, og det var Boksjøreviret. Når det kommer forslag om jakt på et grenserevir, har nemndene en forpliktelse til å føre dialog med myndigheter på svensk side. Svenske myndigheter frarådet å ta ut dette reviret, men de norske rovviltnemndene valgte å ikke høre på dem. Den ene tispasom er registrert i Fjornshöjden bruker også arealer i Sverige, og dermed skal svenske myndigheter også kontaktes i dette tilfellet.

Det kom inn en rekke klager på vedtaket. Foreningen Våre Rovdyr la vekt på argumentene om at: arten er kritisk truet, bestanden er på vei ned, ulvesonen skal prioritere ulven og

dens leveområder, genetikken må hensyntas i større grad, ulovlig jakt må med i regnskapet og kunnskap om nordmenns holdninger til ulv i naturen. Vi etterspurte grunnlag i vedtaket hvor vises det til og begrunnes med prinsipper fra soneforvaltningen til ulvens fordel og med tanke på en økologisk og bærekraftig forvaltning av arten, for det mangler gjennomgående. Klagene ble behandlet i rovviltnemndenes fellesmøte 25. november, og nemndene opprettholdt vedtaket i sin helhet og tok derfor ingen av klagene til følge.

Lisensfellingsperioden for ulv innenfor ulvesonen varer fra 1. januar til 15. februar.

Den siste oversikten over ulvebestanden i Norge viser at det kun er 42-44 ulver med helnorsk tilhold og 32 med tilhold i grensområdene til Sverige.

I de andre rovviltregionene er følgende lisensfellingskvoter vedtatt:

- Region 1 (Vestland, Rogaland og tidligere Vest-Agder): to ulver
- Region 2 (Buskerud, Vestfold, Telemark og tidligere Aust-Agder): tre ulver
- Region 3 (tidligere Oppland fylke): fem ulver
- Region 6 (Trøndelag og Møre og Romsdal): tre ulver
- Region 7 (Nordland) ingen ulver
- Region 8 (Troms og Finnmark) ingen ulver

Lisensfellingsperioden utenfor ulvesonen begynner 1. desember og varer til og med 31. mai.

Nå er det opp til vikarierende Klima- og miljøminister, Tore O. Sandvik, å ta den endelige beslutningen om hvor mange ulver som skal skytes denne vinteren. I fjor kom dette vedtaket 22. desember.



# ØSTMARKAULVENES LEVEOMRÅDE TRUES AV OMSØKT OG MEGET OMSTRIDT VEIANLEGG I HJERTET AV SKOGEN

TEKST OG FOTO AV MARIANNE MIKALSEN

*Losby Bruk AS har søkt om å bygge et fire kilometer langt veianlegg som berører ulvefamilien og andre arter sterkt, og det uten å kartlegge verken rødlista arter eller dyrelivet særlig godt.*

Et så komplett økosystem som mulig er på alle måter viktig for både naturen selv, og for oss og våre etterkommere. Området denne saken dreier seg om er en del av Østmarka som karakteriseres som så å si inngrepsfritt. Nå vil Losby Bruk AS (heretter kalt LB) utføre et massivt inngrep i dette området. Prosessen har vært dårlig fra start og kartleggingen og søknaden svært mangelfulle. Skogeieren har et skogsareal på totalt 43.900 daa, hvorav 34.000 er såkalt drivbar og produktiv mark.

I tillegg til at dette vil påvirke naturverdiene og friluftsbrukerne i sterk grad, vil det også påvirke ulvefamilien som bruker arealet hyppig. Blant annet området Gråbeinmåsen, et navn som klinger i denne sammenhengen.

Nedbygging av natur er av FNs naturpanel definert som den største årsaken til den globale naturkrisen vi står i, og da spesielt skogbruk og landbruk. Norge signerte i

2022 naturavtalen i Montreal, som betyr at vi har forpliktet oss til å verne mer natur, og å sikre og bedre trua arters livsvilkår. Nedbygging av natur påvirker mange, også våre store rovdyr.

Norge har ikke spesielt god dreis på denne forpliktelsen, men heldigvis har NRK og Bård Tufte Johansen vekket nordmenn og klart å sette et helt essensielt fokus på hvordan vi behandler naturen og de ville dyrene i landet vårt. Flere solide bøker har blitt gitt ut om temaene de siste årene, og professor i bevaringsbiologi, Anne Sverdrup-Thygeson, har sammen med 166 andre forskere fått regjeringen til å sette i gang en kartlegging av norsk naturskog. Mange har nok fått seg en real kalddusj og blitt overrasket over noe de trodde var ansvarlig politikk og forvaltning, men som slettes ikke er det. Vi som følger med på rovviltpolitikken er dessverre godt kjent med denne problemstillingen.

## ULVEN I ØSTMARKA

Ulven er en kritisk truet art på den norske rødlista, sterkt innvirket og jaktes hardt (både lovlig og ulovlig), og blir ofte et offer på næringslivets lønnsomhetsalter i politikken. I 2012 slo en hannulv seg ned i marka, og i januar 2013 dannet han revir med ei tispe. Vi må tilbake til 1800-tallet for å finne ulverevir vest for Øyeren. Ulike ulver i Østmarka har fått flere valpekull gjennom revirets historie. Fordi det er så få individer i bestanden, sliter arten stort med innavlsproblematikk, og dette har i høyeste grad vært tilfelle i Østmarka. Derfor er det ekstra oppløftende at den flotte og store hannulven fra Björnås vandret inn, med sine forholdsvis friske gener som bringer bærekraft inn i flokkens framtid. Paret har fått to kull med et høyt antall valper, akkurat slik kunnskapen og forskningen forteller oss. Dette gjør denne familien spesielt viktig for den sørsandinaviske bestanden.

Østmarkaflokken var landets største (ni ulver på siste rapport fra Høgskolen i Innlandet i mars 2024) (de var 11 på ett og samme viltkameraopptak en gang i 2023), og de bor og lever i et revir som ligger i kommunene Oslo, Lørenskog, Nordre Follo, Enebakk, Rælingen og Spydeberg. Dette

vil si at landets største ulveflokk, i landets kanskje minste revirareal, bor der det går aller flest mennesker og tamhunder. Det forteller oss at sameksistens er mulig, og at sameksistens bør være veien vår videre.

## FAKTA OM VEIANLEGGET, OMRÅDET OG VERDIENE

Veien planlegges mellom Dammyr og Løkeburdalen, 3860 meter lang, mellom 4,5 - 6,5 meter bred, flere grøfter og fyllinger, én snuplass for hver 225. meter, flere massetak og langs hele veien skal det flatehogges i 20 meters bredde og gjøres plass til tømmervogntog opptil 24 meter lange og 60 tonns tyngde. LB planlegger å hogge 80 000 kubikkmeter tømmer. Dette er et voldsomt inngrep i den kjære skogen vår, og i ulvenes leveområde.

Området er mye brukt av ulvene i Østmarka, én av oslomarkas største tiurleiker ligger rett inntil veien, en orrfugleik ligger kloss inntil veien, det er flere nøkkelbiotoper, det er kjente lokaliteter for rovfugl, blant annet fiskeørn og hønsehauk, det er registrert en rekke rødlista og trua arter i området, flotte tur- og skiløyper går der og terrenget er svært ulendt mange steder.

Gråbeinmåsen er ei myr her, og navnet i seg selv kan vitne om at dette er et område



ulven også har brukt i tidligere tider.

#### **HVA SIER JUSEN?**

Jusen er også på ulvenes og Østmarkas side når det gjelder hogster av og forstyrrelser i verdifulle områder.

«Økokrim slo alarm i oktober 2023 og advarte om at verdifull skog hogges ulovlig i Norge. Reguleringen av skogbruket svikter både når det gjelder miljø- og klimahensyn, saksbehandling inkludert utredning av konsekvenser, og når det gjelder oppfølging og kontroll.»

På et møte i regi av Østmarkas Venner (en forening som kjemper for bevaring av Østmarka, heretter kalt ØV) argumenterte dosent i juridiske fag ved NMBU, Fredrik Holth, grundig for at kommunene alltid skal vurdere om en landbruksvei utløser krav om reguleringsplan. Den rettslige vurderingen må da gjøres i lys av de særlige hensyn som gjelder innenfor Marka. ØV støtter denne anmodningen. Mer informasjon finnes i referansene.

«Skogen/marka underlegges en streng forvaltning slik at områdene ikke forringes i verdi og at natur- og friluftsjnteressene ivaretas også for framtidige generasjoner. Særlig gjelder dette de gjenværende naturskogene og skog som i dag har sårbare arter eller har potensial for å bli levested for slike».

#### **RYSTET OVER OVERFLADISK OG DÅRLIG BELYST SØKNAD**

«ØV bemerker at LBs søknad fremstår som så mangelfull at den ikke kan gi grunnlag for de vurderingene landbruksmyndighetene er forpliktet til å foreta seg etter bestemmelsene i landbruksforskriften. Problemstillingene som skal belyses for at myndighetene skal kunne vurdere søknaden i henhold til kravene i landbruksveiforskriften, er imidlertid så sparsomt behandlet at søknaden ikke gir grunnlag for å treffe noen avgjørelse. Dokumentasjon som støtter opp om LBs konklusjoner knyttet til alternative veiløsninger og naturverdier er i praksis ikke-eksisterende. Opplysningene om naturverdier og betydning for friluftslivet

er dels feilaktige og dels mangelfulle, kritiserer ØV.»

Det er skogeierorganisasjonen Norskog som brukte den såkalte MiS-metoden, og leverte er svak rapport på bare seks sider. Naturvernforbundet har etterspurt grunnlagsdata fra Norskog, men LB har valgt å ikke dele dette. Det er betenkelig at saken ble sendt til høring fra Plankontoret 1. juli, altså i fellesferien.

#### **STATUS I SAKEN**

Behandlingen i kommunestyret ble utsatt flere ganger. I april 2024 kom saksframlegget fra kommunedirektøren og under kommunestyrets behandling av saken i mai stemte kun ni (fra FrP, SP, H) av 47 politikere for veibyggingen.

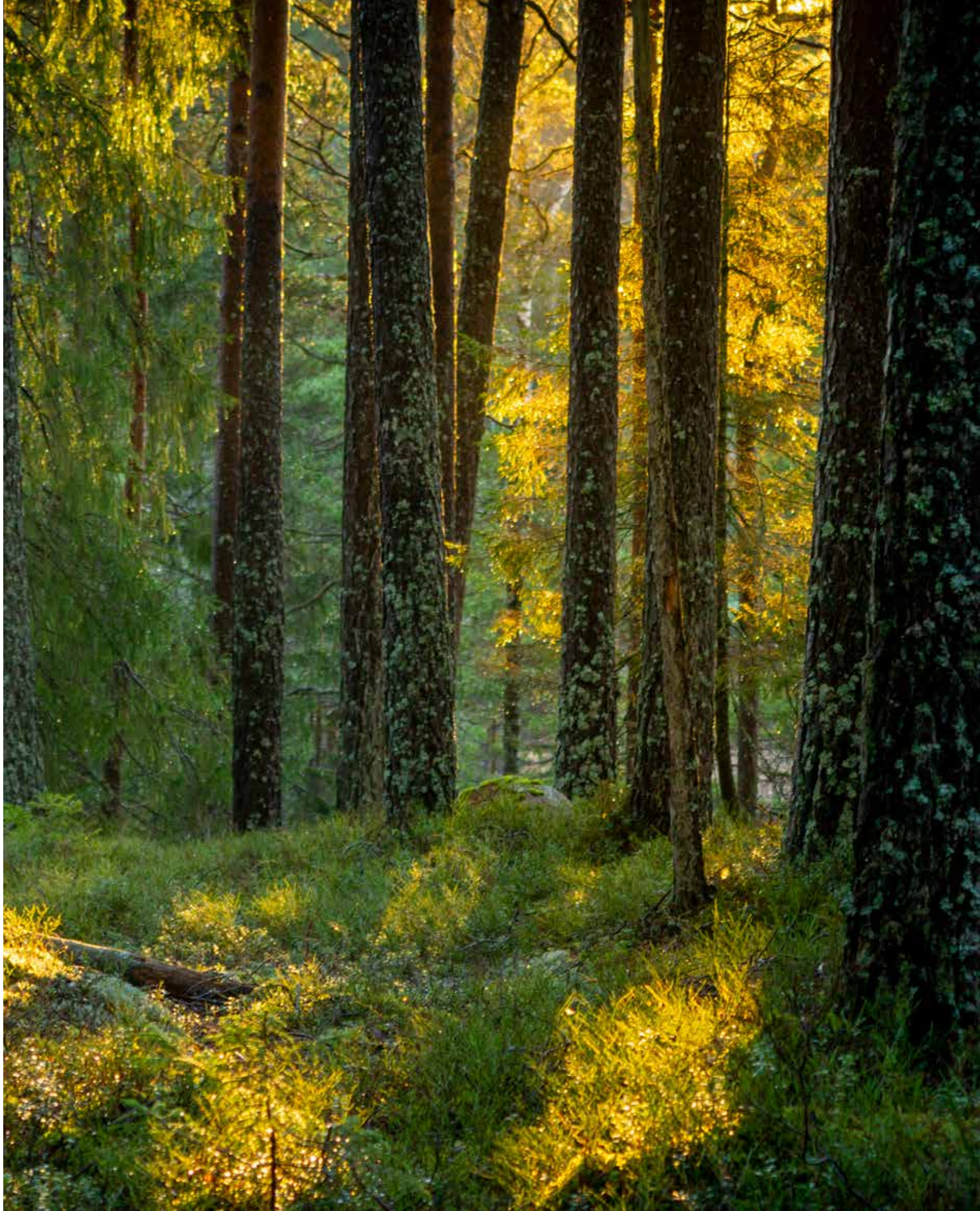
LB klagde til Statsforvalteren og ny politisk behandling fant sted i september. Heldigvis sto partiene på sitt: ingen vei. Formannskapsmøtet litt senere samme måned ga samme resultat. Enda litt ut i september avviste kommunestyret klagen til LB, og saken er nå på Statsforvalterens bord.

Jeg undres hvordan denne saken hadde gått uten all hederlig innsats fra så mange som har kjempet for skogsområdet i tiden etter at søknaden ble kjent. Det skal virkelig ikke være sånn at naturskogene og naturmangfoldet vårt skal være avhengig av ekstraordinær innsats fra folk som egentlig ikke har ansvaret!

#### **VI KAN GJØRE MYE HVIS VI VIL**

Ved enden av sin flere tiårs lange karriere som miljøjournalist i Aftenposten lagde forfatter Ole Mathismoen ei liste med 17 tiltak vi i Norge kan gjøre for å forsøke å redde naturen vår. For naturen kan nemlig påvirkes i stor grad lokalt, i motsetning til klimaet. Vi KAN gjøre MYE hvis vi VIL. La oss lytte til den erfarne miljøjournalisten og vise at vi VIL redde redde Dammyrveien i Østmarkas hjerte, og la oss kjempe for at ulvene der inne skal få mest mulig ro i livene sine!

**REFERANSER:** <https://bit.ly/3CBFIJ2>





# STORE DYRELIDELSER MED FELLE Fangst I NORSK NATUR

AV ALETTE SANDVIK. FOTO: ROGER BRENDHAGEN

*Det er svært problematisk at vi her i Norge tillater utstrakt bruk av feller for ville dyr i naturen. Det er både slagfeller som skal drepe dyrene og båsredskaper som fanger dyrene levende. I loven står det at fellene skal settes opp på en måte som gjør at ikke andre dyr enn de tiltenkte skal kunne gå i dem. Men det skjer dessverre altfor ofte. Det finnes en rekke eksempler på hunder, katter og til og med barn som har blitt skadet i slike feller. Det rapporteres også om jerv og større dyr som er skadet i slike feller. Som du ser av bildene i denne saken så er det en jerv som har fått hodet sitt oppi en slik felle og blitt alvorlig skadet i øyet. Den kom seg ut igjen og må ha hatt store lidelser.*

Innenfor fastsatte jakttider og fellingsperioder kan det drives fangst på følgende viltarter: bever, bisamrotte, grevling, mår, villmink, røyskatt, gaupe, jerv, rødrev, mårhund, vaskebjørn, villsvin, ravn, kråke, skjære, lirype og fjellrype.

Det finnes ingen oversikt over hvor mange dyr som årlig skades og pines i slike feller eller hvor ofte andre arter enn de tiltenkte går i fellene. Men vi kjenner til studier fra USA og Canada der 30 % av dyrene som fanges i lovlig drepande feller ble truffet med ikke-dødelige slag og fortsatt var i live flere timer etter fangst. Når man setter ut feller i naturen med åte i, så er det klart man ikke kan styre hvilke arter som blir tiltrukket

av dette. Det rapporteres årlig om fugler som blir drept eller hengende fast i feller som er tiltenkt mår.

Feller som settes ut for bever er vanlig mange steder i landet. Dette er en nøkkelart i norsk natur, mensomlikevel sees på som «skadedyr» av enkelte. Jakt og fangsttiden for bever er helt frem til 15. mai i enkelte kommuner. Dette strider mot yngletidsfredningen som er forankret i flere rettskilder. Mange bever som går i feller satt opp under vann står i fare for å drukne sittende fast i fellen hvis ikke slaget er dødelig.

Det er skammelig at vi her i Norge fortsetter å behandle dyr på denne måten. Fellefangst

er en hobby, der ville dyr tas livet av fordi noen har private antagelser om hvor mye eller lite det er av de ulike artene der fellene settes opp. Opplæringen innen fellfangst i jegerprøveopplæringen er dessuten svært overfladisk og mangelfull. Videre er det ikke en livsnødvendighet å fange vilt på denne måten, slik det var i eldre tider.

Tradisjonell kunnskap innen fellefangst tilsier at lang erfaring er viktig for å lykkes med slike jaktmetoder. Før var det vanlig at nye generasjoner med fellejegere fikk opplæring av erfarne fangstfolk over lang tid, noe som sikret god overføring av erfaringsbasert kunnskap. I dag er det gjerne unge tenåringer som ser på noen ulike feller,

uten at instruktøren har noe som helst erfaring med fellefangst. Dette gir hvert år en del uerfarne fellejegere som påfører mye lidelse hos vilt.

Forskning har også vist at tilfeldig fellefangst som «predatorkontroll» ikke har noe for seg. Privatpersoner som driver med fellefangst i Norge i dag gjør det for gleden og opplevelsen. Målt opp mot lidelsene dette påfører svært mange dyr årlig så bør det bli forbudt. Viltloven er nå på høring og vi kan skuffende konstatere at fellefangst fortsatt skal være lovlig å drive med for alle som måtte ønske det.





# SPENNENDE ULVETURER I ØSTMARKA MED FORNØYDE MEDLEMMER

TEKST OG FOTO AV MARIANNE MIKALSEN

*Denne høsten har vi arrangert to vellykkede ulveturer i Østmarka (Oslo, Ski, Enebakk, Rælingen og Lørenskog) med kjentmann André Holm som erfaren og kunnskapsrik turleder. Så snart arrangementene ble publisert og åpnet for påmelding var turene fullbooka. Veldig populært for våre medlemmer, og det er en glede for oss å tilby.*

Østmarkas trolske og vakre skogslandskap var rammen for begge turene, både på dagtid og kveldstid. Det kan være krevende å spore dyr i sommerhalvåret, men takket være Andrés gode kjennskap til områdene og ulvenes områdebruk, samt at han hadde gjort rese-arch i dagene før turene, ble det bra. Med sin helt egne stil og personlighet fikk han formid-let både dyrevern, skogvern, respekt, kunn-skap, erfaringer og naturopplevelser på en måte som veldig mange setter pris på.

I fjor var Østmarkas ulvefamilie en av landets største, med 14 individer på ett og samme viltkameraopptak. Dette er virkelig flott for ulvenes rykte og befolkningens kunnskap

om dem, for det betyr at disse levde i Norges mest befolkede område innenfor ulvesonen. Det bor omtrent 625.000 mennesker i kom-munene rundt dette skogsområdet, og mange benytter nettopp denne skogen i sitt varierte friluftsliv, mange med hund – i og uten bånd. Østmarka er også et av landets minste ulve-revir med sine drøye 250 kvadratkilometer, noe som forteller oss at i disse områdene er ulver, mennesker og tamhunder i umiddelbar nærhet til hverandre ofte – året rundt. Sam-eksistens i praksis!

Rovdatas Ulveteller har så langt i sommer-halvåret registrert ledertispa og lederhan-nen i Østmarka, pluss ei tispe født i Østmarka



Her forteller André hvordan man kan se etter dyretråkk i skogen. I dette tilfellet var det et kryss med fire tråkk i hver sin retning.

6-reviret som utvandret vestover til Buske-rud. Nå som sporingssesongen er i gang, får vi følge med og se om det dukker opp flere ferske DNA-spor.

Første tur ut var vandringsturen en nydelig høstsøndag i september.

Vi var en spent gjeng som møtte opp på Byse-termåsan for å være med på den lille ekskur-sjonen i en del av ulvens rike. Både André og Østmarka viste seg fra sine beste sider. Først-nevnte med sin helt unike formidlingsevne og sistnevnte med sin helt unike, og mange steder, intakte barskogs-natur, som alltid er godt for kropp og hode. Nasjonalparkland!



Her har den alltid entusiastiske og særs kunnskapsrike Anne Sverdrup-Thygeson begeistret funnet barnålsopp! Eller "tåfissopp", som ungene hennes kaller den. Alle ble revet med av formidlingen.

Før vi startet å traske, fikk vi se og ikke minst lukte på møkk fra flere store rovdyr og gjetta på hvilke dyr de ulike rukene tilhørte. En såkalt icebreaker!

Vi lærte kule fakta om flere dyrearter, hvordan ulike dyr beveger seg, hvilke spor man kan se etter i terrenget og hvordan, og vi fikk gode råd rundt dyrevelferd. Et bærende element som alltid bør være en del av alles skogsturer. Både ulvemøkk og beinrester etter et ulvemål-tid ble vist oss nede i en typisk dal for området, sammen med en bra gjeng traktkantareller, og vi fikk en god følelse av å være respektfulle besøkende i dyrenes hjem. I pausen spiste vi deilige markaboller under noen av markas





► Her får gjengen presentert møkk fra rovdyrarter, til litt ulike reaksjoner.

eldste og flotteste furuer mens vi delte erfaringer, stilte spørsmål og hygget oss sammen.

Tilbakemeldingene om «godt å være sammen med likesinnede», «jeg lærte masse nytt om å lese naturen», «vi må få denne kunnskapen ut til folk» og «hjertet banket om mulig enda hardere for ulven nå» sier litt om hvordan deltakerne opplevde turen.

Lytteturen ble gjennomført bare et par uker senere, og oppmøtet var klokka 19:00 om kvelden. Flokken troppet opp med hodelykter, forventninger og godt humør. Denne gangen skulle vi gå samlet og så stille vi kunne innover en skogsbilvei og en blåsti, til en kolle hvor vi rigget oss til for noen timers aktiv lytting.

Stjernehimmelen med en nesten oransje fullmåne lyste opp, før det kom en lett tåke som gjorde de gamle furutoppene kittelsentrolske. Det var en disiplinert og forventningsfull gjeng som lyttet i septemberkvelden. Ravn, kattugle, tåkedråper, kveldsbris, hundebjeff, fly og biler hørtes - men ulvene ga ikke fra seg lyd vi kunne høre denne kvelden. Slik er det jo som oftest, men det er allikevel spennende å sitte og lytte - i håp om et lite bjeff eller ul. Det er noe med å se og kjenne at høstmørket tar kvelden sekund for sekund. Man vet aldri hva som plutselig kan dukke opp. Temmelig magisk!

Runden med deling av opplevelsen tilbake på parkeringsplassen vitnet om at det å møte og være sammen med likesinnede rett og slett er godt, og at det å bare sitte stille i en nydelig barskog som stadig mørkner i tåka virker posi-

tivt på oss.

Det var en glad gjeng som fortsatte hjemover etter turen, og ei som ble igjen på kollen for en deilig alenenatt i Østmarka. Tusen takk til medlemmene som var med på turene. Det var skikkelig hyggelig å henge med dere, bli litt kjent med dere og dele fine naturopplevelser i skogen!

Jeg har lyst til å avslutte denne lille fortellingen om medlemsturene med biolog, forfatter og professor Anne Sverdrup-Thygesons poetiske rapport fra lytteturen. Hun beåret oss nemlig med deltakelse!

«Som en lyslenke snor vi oss mellom granleggene. Vi går i gåsegang i mørket, sorlet av stemmer dempes, stilner. Vi lister oss stilt på tå, men er ikke ute for å røve. Bare for å høre. Lytte etter ulv. På en høyde setter vi oss. Fortsatt uten prat. Tolv fremmede i skogen.

En vedvarende summing fra Oslogryta i nordvest, stiger og synker. Biler, bikkjeglaml.

Jeg slumrer. En vevkjerring kiler meg på kinnet, tåken har lister seg innpå, skjult månen. Gjør det pussig nok lysere, for både måneskinn og byens fjerne lys brytes, spres, i milliarder av ørsmå dråper. Fuktigheten samler seg i grenverket over meg, drypper i stakkato trommespill. Jeg angreir på at jeg lot tarpen ligge igjen hjemme.

Ulvene i Østmarka lager ingen lyd i kveld. De er her likevel, et sted. Bidrar med et taust, potetassende hint av vill natur.»



## NYE BØKER OM ROVDYR FOR HELE FAMILIEN

Det har kommet to nydelige bøker om rovdyr denne høsten. En om bjørn og en om ulv. Bøkene er skrevet av Ole Mathismoen, med fantastiske bilder av Roger Brendhagen. Kunnskap om de store rovdypene er viktigere enn noensinne før og disse bøkene bidrar på en unik måte med fakta og historier som pirrer nysgjerrigheten. Mennesker og rovdyr har levd side om side i Norge i tusenvis av år. Men de siste generasjonene med mennesker som har levd her er ikke vant med å omgås store rovdyr. Dette skyldes tidligere tiders utryddelsesstrategier. Nå må vi lære oss å leve med rovdyr på nytt og trenger derfor ny kunnskap og erfaring for å forstå rovdypene. Vi håper disse bøkene blir spredd i de tusen hjem.

### «BJØRNEN - LANDETS STERKESTE»

Flott faktabok for hele familien, skrevet av en av Norges fremste formidlere av naturkunnskap. Visste du at bjørner ikke går i dvale, men bare sover dypt gjennom vinteren? Eller at de ofte er oppe hele natta om sommeren?

Og visste du at bjørner er det eneste rovdypet som bæsjer på seg hvis det blir skremt? Eller at yndlingsmaten er maur og bær? Vet du hvor du kan finne et bjørnehi? Og vet du hvor mange bjørner det er i Norge? Eller hvorfor det ikke er noe lurt å prøve å løpe fra en bjørn? Du vet sikkert at bjørner kan brøle, men vet du at de kan plystre? De kan også grynte som griser, raute som kuer og bjeffe som hunder.

- Dette er første bok i praktserien om Norges ville dyr, fra forfatteren av den prisvinnende bestselgeren Det ville Norge, Ole Mathismoen. Unike fotografier i verdensklasse fra Roger Brendhagen, med underholdende og fascinerende tekst. Boka har også illustrasjoner av den prisvinnende kunstneren Esther van Hulsen.

### «ULVEN - SKOGENS SMARTESTE»

En praktfull faktabok for hele familien, skrevet av en av Norges fremste formidlere av naturkunnskap. Vet du at ulven er skogens smarteste? Bare noen få ville dyr samarbeider når de jakter.

Ulvene er mestere til å samarbeide, akkurat som løvene og delfinene. Ulven er stammor til alle tamme hunder, og den er livredd for mennesker. Vet du hvorfor ulvene uler? Det er for å varsle andre ulveflokker om at dette området er opptatt. Et ulvehyl kan høres en mil unna.

- Dette er andre bok i praktserien om Norges ville dyr, fra forfatteren av den prisvinnende bestselgeren Det ville Norge, Ole Mathismoen. Unike fotografier i verdensklasse fra Roger Brendhagen, med underholdende og fascinerende tekst. Boka har også illustrasjoner av den prisvinnende kunstneren Esther van Hulsen.

Du har aldri kommet tettere på våre ville dyr!



# SKUDDPREMIER TILHØRER EN ANNEN TID – NÅ MÅ REGJERINGEN SKROTE ORDNINGEN

AV KJETIL AA. SOLBAKKEN, BIRDLIFE NORGE, SIRI MARTINSEN, NOAH - FOR DYRS RETTIGHETER, TRULS GULOWSEN, NATURVERNFORBUNDET, KAROLINE ANDAUR, WWF VERDENS NATURFOND, ALETTE SANDVIK, FORENINGEN VÅRE ROVDYR

*Viltloven er på høring, og her foreslår regjeringen at kommunene fortsatt skal kunne opprette skuddpremier på fugler og dyr som kråke, laksand og rødrev. En inndeling av naturen i "nyttedyr" og "skadedyr" burde tilhøre fortiden - og er stikk i strid med målene i den nye globale naturavtalen som Norge er med på. Vi ber derfor om at skuddpremieordningen skrotes i ny viltlov.*

Gamle dagers naturalhushold med høsting fra naturen som en viktig del av livsgrunnlaget, kombinert med uvitenhet om rovdirens rolle og funksjon, ga grunnlaget for skuddpremietenkningen. I dag har vi et helt annet natursyn med tanke på nytte-/skadeproblematikk, og vi har et helt annet kunnskapsnivå. Ingen naturlig forekommende arter er lenger «skadegjørere» i norske fjell og skoger.

Alle naturlig tilhørende arter har en plass i økosystemet. Å innføre skuddpremier på predatorer generelt er en feilslått løsning på komplekse problemstillinger. I 2021 undersøkte Dagens Næringsliv hvor mange kommuner som utbetalte skuddpremier, og de fant ut at 90 kommuner gjorde dette. Sentrale myndigheter har ikke oversikt selv.

Gjennom lovverket skaper vi holdninger, og lovverket skal gjenspeile kunnskap. Når det å avlive en mår, en røyskatt eller ei nøtteskrike gjøres til en god gjerning som skal premieres, er dette uttrykk for et så negativt og destruktivt natursyn at det nesten er utrolig at skuddpremieordningen har overlevd frem til nå. At disse artene rett og slett er uønsket «ugress» i naturen, er en oppfatning som

raskt vil feste seg hos barn og ungdom.

Skuddpremieordninger har ingen begrensning, og målet er gjerne å drepe så mange individer som mulig. Flere av artene det tidligere var skuddpremie på, har hatt kraftig bestandsnedgang og er nå fredet. Hubroen er et eksempel på en slik art. Før ble det gitt penger til utrydding av hubro, i dag brukes det store ressurser på å bevare de som er igjen.

Når det gjelder kråkefugler som kråke og ravn er bestandene i Norge regnet som stabile, og ikke i vekst som mange tror. Krigen mot blant annet kråkene har opp gjennom historien blusset opp etter nedgang i småviltbestandene. Jegermiljøer har brukt mye tid og krefter på kampanjer for å redusere kråkebestandene, men dette har hittil betydd stor innsats til liten nytte. I iveren etter å finne negative sider ved enkeltarter, glemmer man naturen de inngår i. Arter som spiser andre dyr er også en del av naturens helsevesen siden de tar ut skadde og syke individer, og de regulerer også andre ledd i økosystemene, f.eks. smågnagerbestanden.



Diskusjonen om hvorvidt utvalgte desimeringstiltak er ønsket, ut ifra et isolert menneskeligperspektiv på natur og arter, er av underordnet interesse. Ville dyr er i dag like mye en opplevelsesressurs som en matressurs. Derfor kan det heller ikke være riktig at enkelte jegermiljøer skal kunne ha anledning til å prøve å manipulere artssammensetning og mengdeforhold ut fra egeninteresse. Majoriteten av naturbrukere, om det er turgåere, bærplukkere, fuglekikkere eller naturfotografer, må være like meningsberettigede i slike spørsmål som jegere. Vi minner om den overordnede målsettingen i viltloven og naturmangfoldloven; å bevare en mest mulig artsrik og variert fauna basert på kunnskap om økologi og økosystemenes funksjoner.

Det er viktig å ta tak i de underliggende problemene i områder der truede arter i stor grad blir jaktet på av rovvilt. Vi vet at lave bestander av store rovdyr, kunstig tilgang til mat som øker vinteroverlevelse, gjerne sammen med arealpåvirkninger som utplantning av skog kan øke bestander av matgeneralister som rev og kråke i enkelte områder. Det er et paradoks at enkelte som bekymrer seg over rødrev, ikke samtidig

kjemper for større bestander av store rovdyr. Kråkefugler blir derimot spist av blant annet hønehauk, kongeørn og hubro. I så måte vil gode bestander av kråkefugler være en viktig næringsressurs gjennom vinteren blant annet for den sterkt utrydningstruede hubroen.

Det er prisverdig når statlig og kommunal forvaltning ønsker å gjøre tiltak for truede arter. Det er imidlertid viktig at disse tiltakene er treffsikre, noe vi mener skuddpremie på naturlig tilhørende arter ikke er. Vi ser at holdningen om at noen naturlig tilhørende arter i faunaen er skadedyr, kan bli altoverskyggende i forvaltningen. Spesielt i den kommunale forvaltningen, der det ofte skorter på biologisk kompetanse. Mer virksomme tiltak for truede arter blir satt til side.

Vi er mange som har store forventninger til at regjeringen leverer en god naturpolitikk, ikke minst etter at vi signerte den globale naturavtalen. Viltloven må bygge på kunnskap og et helhetssyn på naturen. Hvis ikke, blir den lite verdt. Ett viktig grep her er derfor å avskaffe ordningen med skuddpremier.

Foto: Kjartan Trana.



# ROVDYRGLEDER

2. 2024

## MINDRETALLETS TYRANNI

AV ALETTE SANDVIK

Norge har en lang historie med et komplisert forhold til de store rovdyrene. I 1845 kom «Lov om utryddelse av rovdyr og om fredning af andet vildt», noe som førte til at de nesten ble utryddet fra Norge. De fire store rovdyrene ble etterstrebet på alle mulige måter. Med gift, feller, fotsaks, fangstgrop og hijakt. Det var uetisk, stygt og lite kunnskapsbasert. Heldigvis tok vi som nasjon avstand fra denne måten å behandle de store rovdyrene på da ulv og bjørn ble fredet henholdsvis i 1971 og 1973, mens jerven ble fredet i Sør-Norge i 1973 og i hele landet i 1982. Gaupa i 1992.

Da fredningen ble innført var ulven i praksis utryddet fra Norge. Nå i 2024 er det kun 42 ulver her til lands. Det tyder på en stat som ikke klarer å tilpasse seg tilstedeværelsen av denne kritisk truede arten. Det skytes alt for mange ulver hvert år, både lovlig og ulovlig. Hvis vi ser på den norske befolkningen sine holdninger til ulv, så ser bildet imidlertid helt annerledes ut. En rekke spørreundersøkelser har vist at et stort flertall er positive til ulv. Det er altså ikke det norske folket som er motvillig til å dele landet med ulven, men en liten gruppe mennesker og litt for mange politikere. Mange av disse driver en aktiv

nedsnakking av den kritisk truede ulven og viser til «offentlige interesser» og «belastninger» når de presser frem ulvejakt hver eneste vinter.

Utenfor blindsonen til disse politikerne befinner det seg et stort flertall av den norske befolkning som ønsker seg mer intakt natur i Norge med ulv i. Dette er det oversette flertallet i ulvedebatten.

I Østmarka nasjonalpark rett ved Oslo har det vært ulv i mange år til store glede for de mange titalls tusen menneskene som bruker

dette som sitt turområde. Vi i Foreningen Våre Rovdyr har mange ganger hatt stand og snakket om ulv med turgåere her. Felles for de aller fleste vi møter er en nysgjerrighet og stor glede over at det finnes ulv i skogen der de går.

Vi er mange nok som har både forståelse og kunnskap nok til å skape den endringen som trengs for å sameksistere bedre med ulv. Hvorfor fortsetter da likevel den destruktive og naturfiendtlige forvaltningen år etter år?

*Utenfor blindsonen til disse politikerne befinner det seg et stort flertall av den norske befolkning som ønsker seg mer intakt natur i Norge med ulv i.*





# BLI MEDLEM OG BLI MED I TREKNINGEN AV EN EKSKLUSIV OG KUL PREMIE!

Vil du være med oss og hjelpe de store rovdyrene i Norge?

Syns du vi må jobbe for en mer kunnskapsbasert og faglig oppdatert rovdyrforvaltning?

Er det viktig for deg at vi etterstreber et så intakt økosystem som mulig, og gjør skikkelige tiltak mot den pågående naturkrisen?

Bli medlem i Foreningen Våre Rovdyr nå og få medlemskap ut 2025. Som medlem er du med og støtter arbeidet for de store rovdyrene i Norge, og vil få ulike tilbud gjennom året.

Melder du deg inn i perioden 1. november – 31. desember er du i tillegg med i trekningen av en tur med villmarkingen og rovdyrvennen André Holm. Turene hans er veldig populære, og blir raskt fullbooket – vi kan garantere en tur du ikke vil glemme.

## PRISER FOR MEDLEMSKAP

- Ordinært: 300,- per år
- Familie: 400,- per år
- Junior (t.o.m. 17 år): 100,- per år
- Abonnement av tidsskriftet «Våre Rovdyr»: 400,- per år
- Bedriftsmedlemskap: 1000,- per år



For innmelding gå inn på våre nettsider: [WWW.ROVDYRENE.NO](http://WWW.ROVDYRENE.NO)



# VARER MED FVR LOGO

T-skjorter i fargen sort i alle størrelser: 250 kr.

Flotte og solide handlenett. De finnes i fargene sort, grønn og rød: 150 kr.

Notisbok i fargen sort eller grønn. Den er laget av miljøvennlige materialer og er din bærekraftige følgesvenn når du skal notere ideer og arter på turen. Størrelse A6: 70 kr.

Nøkkelbånd i fargen sort og grønn: 50 kr.

For bestilling send e-post til: [fvr@fvr.no](mailto:fvr@fvr.no) med følgende info: Navn, adresse, e-post og telefonnummer.

Skriv hvilken størrelse du ønsker og om det er herre/dame.

Leveringstid ca 1 uke.

Ved sending av varer kommer frakt i tillegg.

Betales med vipps: 135252 eller til kontonummer: 2800 11 12149





# HAUGEN

## FVRS hemmelige rovdyrperle

Solen har laget et teppe over min store Range Rover, og bilen glitrer om kamp med den ellers så stille, men vakre Julussa som slynger seg oppover i Julussdalen en lørdag morgen jeg er på vei til styremøte i Foreningen Våre Rovdyr. Haugen var kun et stedsnavn jeg hadde flittig hørt om, men ikke hverken sett bilde av eller vært. Over elven og inn i skogen, over en liten bro, ut på en skikkelig landevei trillet jeg langs humper og steiner med et ørlite håp om et blick av en ulv eller kanskje to, med svake jazztoner i bakgrunn, som tar meg litt tilbake til barndommen. I stedet skimter jeg huset Haugen på toppen av en stor haug, med flere små koier og bygg rundt. Den nedhogde skogen gir nærmest et trolsk månelandskap rundt Haugen i disse dager, hvor reinmosen

dekker marken sammen med tyttebær og sopp i alle fasonger. De glemte og ødelagte trærne blir som skulpturer som både dyr og mennesker har glede av å leke seg med. Ja, nesten som å lese i en eventyrbok.

Haugen er altså et landsted FVR arvet av Ragnhild Hanstad i 2014, og har vært disponibelt for leie av foreningens medlemmer siden. Andre utenfor FVR har også mulighet til å leie via AirBnb.

Haugen ligger midt i smørøyet for oss med stor interesse for å oppleve rovdyr spesielt, med sin beliggenhet i det natur - og dyrerike området Julussdalen i Rena som ligger i Åmot kommune. Her har vi både det kjente Julussa-reviret



**Som medlem i Foreningen Våre Rovdyr kan du leie foreningshytten «Haugen» til en svært fordelaktig pris.**

Foreningens koselige og nyoppussede hytte kan leies via [airbnb.no](https://www.airbnb.no), og da gjelder egne, lave priser for deg som er medlemmer. For å bestille fritidseiendommen Haugen går du inn på [Airbnb.no](https://www.airbnb.no) og søker på «Julussa», og velg Rena, Hedmark. Da får du opp fritidseiendommen «Haugen i Julussdalen». For å få medlemspriser ber du om det når du bestiller. Alternativt kan du sende en forespørsel til Foreningen Våre Rovdyr til denne e-posten: [fvr@fvr.no](mailto:fvr@fvr.no)

### PRISER:

Medlemmer kan leie hytta for kr. 350,- per natt.  
Andre betaler kr. 700,- per natt.

til ulven, bjørn, gaupe og jerv, godt med elg samt rikt fiskeliv i elven.

Det ble bestemt i år at Haugen skulle få et løft både innvendig og utvendig, noe det sårt trengte. Arbeidet startet i slutten av september og arbeidet går mot slutten nå i november. I februar/mars vil det bli lagt nytt tak, og i den forbindelse vil det i neste nummer av *Våre Rovdyr* bli skrevet et innholdsrikt innlegg om Haugens historie med Ragnhild i spissen, arven, samt andre arver FVR har mottatt de siste årene. Den vil bli rik på bilder og andre informative opplysninger om stedet og naturen rundt, og skrevet av Morten Ree og undertegnede. Dette gleder vi oss til og håper at vi har vekket nysgjerrigheten og bygd opp litt

spenning rundt neste nummer av *Våre Rovdyr* og om Haugen i 2025.

Med ønsker om en rik rovdyrjul og vinter når den tid banker på din dør. Nyt hvit natur og dyr.

Gledelig jul med ønske om et godt rovdyrår for 2025!

Av Christin Von Löwendotter  
Styremedlem i Foreningen Våre Rovdyr



# VANDRINGSTUR

## 9. MARS 2025

Vi ønsker våre medlemmer velkommen med på vandringstur søndag 9. mars 2025 i Setten-reviret. Dette ulvreviret ligger i kommunene Aurskog-Høland og Nes, og er kanskje landets viktigste. Her lever den genetisk viktige hannulven V862, ofte kalt Elgå-ulven, som er en finsk/russisk immigrant med friske og verdifulle gener. Han vandret litt rundt i landet, ble flyttet to ganger av Statens naturoppsyn, og har falt til ro i dette området. Det ble påvist seks valper i 2021, fire i 2022 og i vinter har syv-åtte ulver blitt registrert. Statens naturoppsyn har meldt om opptak av valper nå i høst, men disse er ikke påvist med DNA. Ingen av valpene har, beklageligvis, reproduisert så langt.

Her i dette flotte naturområdet bare en times tid fra Lillestrøm kan man i tillegg til ulv også finne spor etter gaupe og jerv.

### PRAKTISK INFORMASJON

Vi tar forbehold om spesielle væreforhold, men tar utgangspunkt i skiføre. Staver med store trinser er å anbefale. Det er forholdsvis flatt terreng og turen fordrer ingen spesielle ferdigheter. Vi går i rolig tempo og stopper ofte. Formålet er å finne spor etter rovdyr på en måte som ikke forstyrrer dyrene. Vi oppsøker ikke ulvenes intime plasser eller ferske kadaver.

Ta med sitteplate, mat, drikke og godt humør.

Guide på turen blir kjentmann André Holm.  
Det er en begrensning på åtte deltakere på denne turen.

Oppmøte kl. 10.00 søndag 9. mars.  
Sted: Informasjon om oppmøtested sendes ut til påmeldte deltagere i forkant av turen.

For påmelding og spørsmål, ta kontakt med styreleder Marianne Mikalsen på tlf: 992 26 080 eller e-post: mm@fvr.no



# HUBROENS SIDE FOR DE YNGRE

Illustrasjon: Viggo Ree

## HUBROEN SPØR

1. Hva er det brunbjørnen spiser mest av nå på høsten?
  1. Bær
  2. Gress
  3. Urter
2. Hva er jerv på engelsk?
  1. Little bear
  2. Wolverine
  3. Wolfus
3. Hvor mange rovviltnemnder har vi i dag?
  1. 8
  2. 5
  3. 7
4. Hvilken fugleart tilhører kongeørnen?
  1. Falkefamilien
  2. Spurvefamilien
  3. Haukefamilien
5. Når ble ørneartene fredet ved kongelig resolusjon i Norge?
  1. 1978
  2. 1968
  3. 1922

Send inn svarene dine til fvr@fvr.no med navn og adresse. Merk emnefeltet "Hubroen spør". Vi trekker ut en vinner som vil få en premie i posten. Forrige vinner av Hubroen spør var: Arja, 5 år fra Meråker. Vi sender deg en premie!

### Vi vil ha tegninger!

Til neste nummer så vil vi gjerne ha en tegning som du har tegnet. Det må være av et rovdyr eller fugl. Send tegningen til: Foreningen Våre Rovdyr, Postboks 195, 2152 Årnes eller digitalt til vår mailadresse: fvr@fvr.no





# Julegave til rovdyprene

Rovdyrene går en vanskelig tid i møte og trenger all hjelp de kan få. Færre leveområder og høye kvoter fører til at rovdyprenes tilstedeværelse i norsk natur er under sterkt press.

Nå kan du gi en julegave til rovdyprene!  
Vi lover at vi skal kjempe vårt beste for å forbedre levevilkårene til rovdyprene.

Kontonr.: 2800.11.12149  
Vippsnr.: 135252

Alle gaver mellom 500 og 25 000 kroner er fradragsberettighet via Skatteetaten.  
Om du vil at vi skal melde inn gaven, så trenger vi ditt personnummer.



**FORENINGEN VÅRE ROVDYR**  
Postboks 195  
2151 Årnes  
E-post: fvr@fvr.no  
Web: www.rovdyprene.no

**FVR@FVR.NO**

**STYRELEDER**  
Marianne Mikalsen  
mm@fvr.no

**NESTLEDER**  
Morten Kraabøl  
mk@fvr.no

**ØKONOMIANSVARLIG**  
Morten Ree  
mr@fvr.no

**STYREMEDLEMMER**  
Geir Sjøli  
gs@fvr.no

Christin von Løwendotter  
cvl@fvr.no

Steinar Austheim  
sa@fvr.no

**VARAREPRESENTANTER**  
Magne Staal  
mast@fvr.no

Olav Berg  
olbe@fvr.no

Camilla Cox Barfot  
ccb@fvr.no

**DAGLIG LEDER**  
Alette Sandvik  
as@fvr.no

**RÅDGIVER**  
Ingvild Elise Ihle  
ii@fvr.no

**DRIFTSKONSULENT**  
Geir Sjøli  
gs@fvr.no

**FAGKONSULENT**  
Arne Flor  
af@fvr.no

## FORENINGENS FORMÅL

Foreningens formål er:

- å arbeide for at alle norske og felles nordiske rovpattedyr og rovfugler skal leve i livskraftige bestander.
- å arbeide for at også dyreartenes miljø beskyttes mot forringelse og ødeleggelse.
- å spre faktaunderbygd og vitenskapelig informasjon til massemedia og allmennheten, for derved å oppnå større forståelse for rovdyprenes rolle i naturen og deres behov for høvelige biotoper.
- å støtte forskning om norske og felles nordiske rovpattedyr og rovfugler.
- når det gjelder jakt, skadefelling/uttak og fangst, å arbeide for at det tas hensyn til
  - artenes bestandssituasjoner
  - de respektive artenes yngletid
  - ungenes utvikling og avhengighet av foreldrene
  - artenes sosiale struktur og øvrige særtrekk
- å være aktive på lokalplanet, på landsbasis og internasjonalt.
- å samarbeide med lokale og statlige myndigheter, samt øvrige interesseorganisasjoner om å finne måter å bevare dyr og biotoper på, og å finne lempelige løsninger på konflikter som oppstår mellom menneskelige interesser og rovdyp.
- å samarbeide med andre tilsvarende organisasjoner i Norge i saker hvor det er fordelaktig med felles samarbeid for å styrke måloppnåelsen til foreningen.
- å samarbeide med tilsvarende organisasjoner i de øvrige nordiske land, spesielt med foreningens svenske søsterorganisasjon, Svenska Rovdjursföreningen.

## BIDRAG TIL FVR

Foreningen Våre Rovdyr er godkjent under ordningen med gaver til frivillige organisasjoner. Det betyr at du er fradragsberettiget for gavebeløp fra og med 500 kr til og med 25.000 kr, enten det gis til Ulvefondet, som ordinær gave eller begge deler. Fradragsretten gjelder ikke medlemskontingenten.

Om du ønsker at gavebeløpet skal innrapporteres til ligningsmyndighetene trenger vi ditt personnummer. Opplysninger kan sendes til daglig leder ved mailadresse as@fvr.no

Vi har nå opprettet et kontingentsystem, som er oppgitt på medlemsfakturaen også, at du kan betale et større beløp enn det som er oppgitt og sum over medlemskontingenten vil anses som en gave til vårt arbeid. Hjertelig takk for alle bidrag.

## KONTINGENTSATSER

|                                           |           |
|-------------------------------------------|-----------|
| Ordinær medlem .....                      | kr 300,-  |
| Ordinær medlem + familiemedlem(mer) ..... | kr 400,-  |
| Juniormedlem (under 18 år) .....          | kr 100,-  |
| Bedriftsmedlem .....                      | kr 1000,- |

Medlemskap inkluderer alle årlige utgitte hefter av *Våre Rovdyr*.

|                                            |          |
|--------------------------------------------|----------|
| Kun abonnement på <i>Våre Rovdyr</i> ..... | kr 400,- |
| Medlemskontingentkontonr: 2801.46.63616    |          |

Member/subscription abroad: NOK 400,-  
Sparebanken Sor, Arendal, Norway  
SWIFT/BIC-code: SPSONO22  
IBAN-number: NO0728014663616

## ULVEFONDET

Kontonr. 2800 10 08317

Ulvfondet støtter forskning, infoarbeid og prosjekter for å redde ulven i Norge.  
Gi ditt bidrag til Ulvefondet i dag!





**ROVDYRENE.NO**



facebook.com/rovdylene

instagram: foreningen\_vaare\_rovdyr